

Anu Kiiskinen
Susanna Mäkinen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan
ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK), diakoniatyö
Opinnäytetyö, 2022

OSTO-OSOITUKSISTA HÄVIKKIRUOKAJAKOON

**Opas Pitäjänmäen seurakunnan ruoka-apumallista
seurakunnille**

TIIVISTELMÄ

Anu Kiiskinen ja Susanna Mäkinen

Osto-osoituksista hävikkiruokajakoon. Opas Pitäjänmäen seurakunnan ruoka-apumallista seurakunnille

43 sivua ja 1 liite

Kevät 2022

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK), diakoniatyö

Opinnäytetyön tarkoituksena oli dokumentoida Pitäjänmäen seurakunnan ruoka-apumallin muutos vuosina 2018–2021, jolloin sitä on kehitetty aktiivisesti. Tavoitteena oli tehdä opas Pitäjänmäen seurakunnan ruoka-apumallista muille seurakunnille oman ruoka-apun kehittämisen tueksi. Opinnäytetyön yhteistyökumppanina toimi Pitäjänmäen seurakunta.

Kehittämispainotteisesta opinnäytetyöstämme syntyi produktio eli opas. Opinnäytetyön aiheeseen perehtyessämme käytimme menetelmänä teemahaastattelua ja kirjallisia diakoniatyön vuosittaisia toimintakertomuksia. Opas koostui asioista, joita tulisi ottaa huomioon, kun ruoka-apua halutaan muuttaa elintarvikkeiden jaoksi hävikkiruokaa hyödyntäen ja vähentää osto-osoitusten myöntämistä.

Opinnäytetyön dokumentaatio osuus ja opas lähetettiin Pitäjänmäen seurakunnan kirkkoherralle sekä diakoniatyöntekijöille luettavaksi ja heillä oli mahdollisuus antaa palautetta. Palaute työstä oli positiivista. Opas sekä dokumentaatio tulevat Pitäjänmäen seurakunnan diakoniatyöntekijöiden käyttöön.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että hävikkiruokaa hyödyntämällä Pitäjänmäen seurakunnassa on saatu laskettua avustusten kustannuksia avustusta kohden alle neljäsosaan lähtötasosta. Myös ruoka-apuun myönnettyjen osto-osoitusten määrä on laskenut merkittävästi. Ruoka-apumallista on hyötyä, kun seurakuntien varat laskevat mutta avuntarve ei poistu.

Asiasanat: diakoniatyö, opas, ruoka-apu, ruokahävikki

ABSTRACT

Anu Kiiskinen and Susanna Mäkinen

From food voucher to the distribution of waste food. Guide of Pitäjänmäki Parish food aid model for parishes

43 pages and 1 appendix

Spring 2022

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Social Service, Diaconal Work

Bachelor of Social Service

The aim of this thesis is to document the change in the food aid model of Pitäjänmäki Parish from 2018 to 2021, when it has been actively developed. The aim of the thesis was to produce a guidebook for other parishes to help them develop a food aid model. The thesis was made in cooperation with the Pitäjänmäki Parish.

The thesis was a developing-oriented and a guidebook was produced as a product of the work. As a method of data collection for the thesis, there was utilized the theme interviews and annual activity reports of diaconal work were surveyed. The guidebook consists of the priorities that should be considered to decrease the use of food vouchers and to increase the utilization of waste food instead.

The documentation of the process of food aid and the guidebook were reviewed by the vicar and the diaconal workers of the Pitäjänmäki Parish, and also they were asked to give feedback. The feedback was positive and now both the guidebook and the documentation will be taken into the use as material for the diaconal workers.

As a conclusion of this thesis the new food aid model has significantly reduced food vouchers as a food aid and decreased the average price of the grants to a quarter of the original cost in the Pitäjänmäki Parish. The new food aid model is seen necessary, and it should be developed even further while parishes' funds decrease but the need for the food aid will remain at the same level or even increase in the future.

Keywords: diaconal work, food aid, food waste, guidebook

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 HUONO-OSAISUUS JA RUOKA-APU SUOMESSA	6
2.1 Huono-osaisuus	6
2.2 Ruoka-apu ja hävikkiruoka	9
2.3 Yhteisöruokailu	11
3 SUOMEN EVANKELIS-LUTERILAINEN KIRKKO RUOKA-AVUN TOIMIJANA	12
3.1 Diakoniatyö	12
3.2 Kirkon ruoka-apu	15
3.3 Vapaaehtoistyö	16
4 PITÄJÄNMÄEN SEURAKUNTA	17
5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	18
6 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI	19
6.1 Lähtökohdat ja suunnittelu	19
6.2 Opinnäytetyön toteutus	20
6.3 Valmis opas	22
7 PITÄJÄNMÄEN SEURAKUNNAN RUOKA-APUMALLIN DOKUMENTOINTI	23
7.1 Ruoka-avun muutokseen johtaneet syyt	23
7.2 Ruoka-avun muutokset vuosittain	24
7.3 Ruoka-apu nyt ja tulevaisuudessa	28
7.4 Ruoka-avun tilastoja taulukoina	29
8 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	32
9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	34
9.1 Johtopäätökset	34
9.2 Pohdinta	36

LÄHTEET..... 39

LIITE 1. Kysymyksiä Pitäjänmäen seurakunnan diakoniatyöntekijöiden
teemahaastatteluun 44

1 JOHDANTO

Ruoka-apu on ollut viime vuosina paljon mediassa esillä ja se on herättänyt keskustelua. Ruoka-avun kenttä on laaja, apua tarjoavia tahoja on monia ja avustustapoja on erilaisia. Uusimpia tapoja diakoniatyön ruoka-apukentällä ovat kaupan tapaiset paikat, joissa ihmiset voivat itse valita haluamansa tuotteet, mutta ne eivät maksa mitään.

Vuonna 2020 alkanut koronapandemia lisäsi ruoka-avun tarvetta merkittävästi (Laihiala & Nikc, 2020, s. 12). Ruoka-avun tarvitsijoissa yhä nuoremman väen määrä on lisääntynyt koronan myötä – etenkin työikäisten, perheellisten ja opiskelijoiden. Asiakaskunnalla näyttäytyy yhä syvempiä päihde- ja mielenterveysongelmia sekä taloudellisia haasteita. Riittämätön neuvonta ja puuttuvat digilaitteet ajavat osan avuntarvitsijoista palvelu- ja etuuskatveeseen. (Kirkkopalvelut, Ruoka-apu.fi & Sininauhaliitto, 2021, s. 2.)

Ruoka-avun kävijöiden lisääntymiseen vaikuttaa pitkittyneen pandemian lisäksi Ukrainan sota. Ukrainasta sotaa Suomeen paenneet ovat turvautuneet ruoka-apuun Suomessa. Sodan myötä muun muassa ruoan hinta on noussut. Elinkustannusten kasvaessa ruoka-apua tarvitsevat nyt myös pienituloiset työssäkäyvät. Samaan aikaan, kun avuntarvitsijoiden määrä on kasvanut, on ruokahävikin määrä pienentynyt. Siihen vaikuttavat kauppojen omat keinot vähentää hävikkiä, esimerkiksi myymällä pian pilaantuvia tuotteita edullisemmin, jolloin niitä jää vähemmän lahjoitettaviksi. (Kirkkopalvelut, Ruoka-apu.fi & Sininauhaliitto, 2022, s. 2, 10.)

Koronapandemia paljasti perusturvan aukot. Köyhyystutkijoiden mukaan Suomessa osa ihmisistä elää nälässä. Myös terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuspäällikkö ihmettelee, miksi perusturvalle ei ole tehty mitään, vaikka Suomi on saanut huomautuksen siitä jo vuonna 2015. (Niilola, 2020.) Perusturvaa täydennetään usein ruoka-avulla tai diakonian palveluilla (Saari, 2015, s. 123).

Ruoka-apu on osa kirkon diakoniatyötä ja Pitäjänmäen seurakunnassa on kehitetty aktiivisesti vaihtoehtoja osto-osoituksille ruoka-avussa. Osto-osoituksille on etsittävä vaihtoehtoja, koska seurakunnilla on jatkossa entistä vähemmän rahaa käytettävänä. Seurakunnan varoihin vaikuttaa vähenevä seurakuntalaisten määrä, sillä sen myötä myös kirkollisveron määrä vähenee. Opinnäytetyömme on näistä syistä ajankohtainen.

Opinnäytetyön tarkoituksena on dokumentoida Pitäjänmäen seurakunnan ruoka-apumalli ja sen muutos viime vuosina, sekä tehdä opas dokumentaation pohjalta mallin toteuttamiseksi muissa seurakunnissa. Pitäjänmäen seurakunta on tilannut opinnäytetyön oman kehittämistyön tiedon jakamiseksi muille seurakunnille ja verkostoille.

2 HUONO-OSAISUUS JA RUOKA-APU SUOMESSA

2.1 Huono-osaisuus

Huono-osaisuutta lähestytään erilaisten käsitteiden kautta, joita ovat esimerkiksi köyhyys ja syrjäytyminen. Niiden välillä ei välttämättä ole juurikaan eroa, sillä kun niitä on tarkasteltu enemmän, on huomattu niiden kulkevan käsi kädessä. Aiemmin käytetyn sanan köyhyys tilalla on alettu käyttää sanaa sosiaalinen syrjäytyminen, sillä sitä pidetään hienostuneempänä ja hyväksytympänä tapana kuvata ilmiötä. (Kainulainen & Saari, 2013, s. 23.)

Usein köyhyys jaetaan absoluuttiseen ja suhteelliseen köyhyyteen. Absoluuttisessa köyhyydessä on kyse jokapäiväisestä selviytymistaistelusta suojasta, ravinnosta ja terveydestä. Tämän määritelmän mukaan Suomessa ei ole köyhyyttä, sillä kaikilla on oikeus vähimmäisturvaan. (Isola & Suominen, 2016, s.25–26.) Suhteellisella köyhyydellä tarkoitetaan huono-osaisuutta verrattuna muun väestön elintasoon. Suhteellisesta köyhyydestä puhutaan silloin, kun kotitalouden nettotulot jäävät alle 60 prosentin muun väestön tulotason keskiarvosta. (European anti poverty network Finland, 2020.)

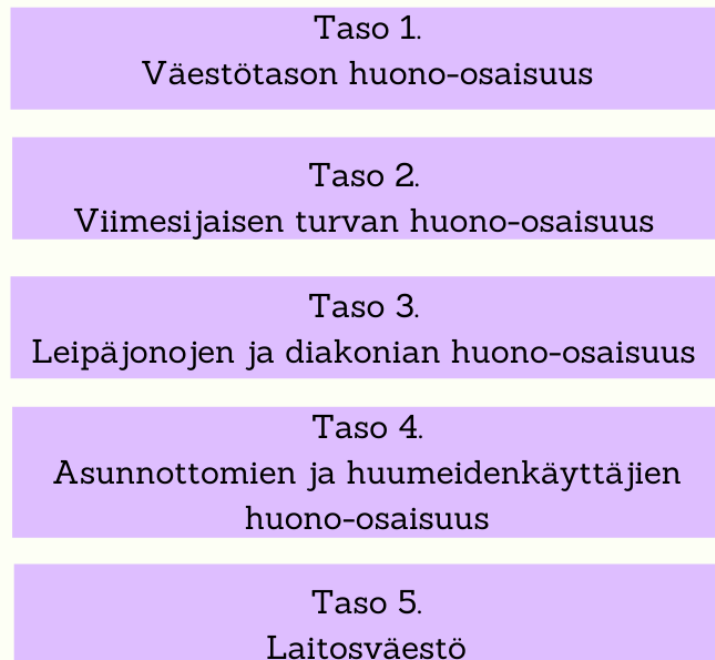
Saaren (2015) mukaan viiden tason avulla voidaan havainnollistaa huono-osaisuuden ja köyhyyden rakennetta (KUVA 1). Ensimmäisellä tasolla ovat väestötason huono-osaiset, jolla tarkoitetaan niitä, joiden tulotaso ja sen myötä myös elintaso ovat alhaiset. On vahvaa tutkimusnäyttöä siitä, että tämän tason huono-osaiset eivät useinkaan tunne itseään sellaisiksi. (Saari, 2015, s. 123–124.)

Toisella tasolla on viimesijaista turvaa saavien huono-osaisuus. Heidän huono-osaisuutensa liittyy viimesijaiseen sosiaaliturvaan eli erilaisiin tukiin, kuten asumis-, opinto- tai työttömyystukeen ja toimeentulotukeen. Toimeentulotukea saavien tiedetään kokevan yksinäisyyttä, ja yksinäisyyden tiedetään heikentävän hyvinvointia eli voidaan sanoa heidän elämänlaatunsa alentuneen. (Saari, 2015, s. 123–124.)

Kolmannella tasolla on leipäjonojen ja diakonian huono-osaisuus. Niillä usein täydennetään viime sijaista toimeentulotukea. Leipäjonossa asioivien ihmisten elämänlaatu on keskimääräistä alhaisempi. Diakoniatyö ei kuitenkaan kulje aina käsi kädessä toimeentulotuen saamisen kanssa, koska diakoniatyöstä haetaan apua myös muihin kuin talousongelmiin. (Saari, 2015, s. 123, 125–126.)

Neljännellä tasolla on asunnottomien ja huumeidenkäyttäjien huono-osaisuus. Tämän tason huono-osaiset ovat usein tiiviisti yhteyksissä toisiinsa ja huono-osaisuus kasautuu tietyille alueille. Tämän tason huono-osaisten kokemus huono-osaisuudesta on vahva. Viides ja viimeinen taso on laitosväestö. Huono-osainen laitosväestö on vankiloissa tai oikeuspsykiatriyksiköissä. Heidän elintonsa on alhainen ja huono-osaisuus on ilmeistä – esimerkiksi henkirikoksiin syyllistyneitä usein yhdistävät muun muassa työelämästä syrjäytyminen ja päihitteet. (Saari, 2015, s. 123, 126.)

Huono-osaisuuden tasot

KUVA 1. Huono-osaisuuden tasot (Saari, 2015, s. 123).

Leipäjonoista on muodostunut suomalainen köyhyyden kuva, koska lama-aikana media näytti taloudellisen ahdingon lohduttoman pitkinä leipäjonoina (Siiki, 2008, s. 129). Ruokajonojen asiakkaiden huono-osaisuuskokemuksia on tutkittu vuonna 2012 posti- ja verkkokyselyllä. Samassa tutkimuksessa tutkittiin myös työikäisen väestön ja asunnottomien huono-osaisuuskokemuksia. Huono-osaisuuden tuntemuksista kysyttäessä puolet ruokajonojen asiakkaista vastasi olevansa osin tai täysin samaa mieltä, eli kokevansa itsensä huono-osaiseksi. Huono-osaisuuden tunteminen oli yleisintä ruokajonojen asiakkailla verrattuna tutkimuksen muihin kohderyhmiin. Iällä ei ole juurikaan merkitystä ruokajonojen asiakkaiden huono-osaisuuden kokemukseen. (Kainulainen & Saari, 2013, s. 30, 33, 36.) Ruoka-avun saajien ryhmä ei kuitenkaan ole täysin homogeeninen. Vaikka yleisin syy ruoka-avun tarpeeseen on rahan puute, se ei kuitenkaan kerro avuntarvitsijan tulotasosta tai siitä, minkälainen tämän elämäntilanne on. Joskus jokin yllättävä meno, kuten hautajaiskulut tai onnettomuudet ajavat talouden lyhytaikaisesti ahtaalle. (Hänninen, ym., 2008, s. 11.)

Suomen perustuslain 19§:n mukaan “*Jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon*” (L 731/1999 19. §). Yhteiskunta takaa tämän turvan toimeentulotuella. Yksi diakoniatyön avustamisen ehto on, että ihminen on hakenut hänelle kuuluvat lakisääteiset etuudet. (Helin, Hiilamo & Jokela, 2010, s. 72, 73.) Seurakunnat kuitenkin tuottavat useita hyvinvointipalveluja paikataksaan yhteiskunnan puutteita ja tämän vuoksi se usein mielletään tasavertaiseksi toimijaksi hyvinvointipalvelujen saralla. Seurakunnan rooli turvaverkon paikkaajana ei kuitenkaan sovi yksi yhteen Suomi hyvinvointivaltiona käsityksen kanssa. (Juntunen & Saarela, 2009, s. 45.) Myös viimeisellä luukulla tutkimuksen mukaan seurakunnat voidaan nähdä osana yhteiskunnan turvaverkkoa (Juntunen, 2006, s. 55).

Diakonian perusajatuksen mukaan pyritään auttamaan kaikista heikoimmassa asemassa olevia ihmisiä. Käytännössä tämä tarkoittaa niiden ihmisten auttamista, jotka ovat pudonneet yhteiskunnan turvaverkon läpi. Yhteiskunnan resursien vähentyessä seurakuntaan kohdistuu enemmän painetta palvella avuntarvitsijoita. Haasteena ihmisten auttamisessa seurakunnan näkökulmasta ovat resurssit. (Helin, ym., 2010, s. 56.) Työntekijän on hyvä tietää ja ymmärtää huono-

osaisuutta ja sen tuomia vaikutuksia ruoka-avunsaajien kanssa toimiessa, jotta hän pystyy auttamaan mahdollisimman hyvin. Hyvinvointivaltion turvaverkon läpi pudonneet ihmiset ovat usein myös diakonian asiakkaita ja tämä on ammatillisesti tärkeää tiedostaa.

2.2 Ruoka-apu ja hävikkiruoka

Ruoka-avun historia Suomessa ulottuu jo aikaan ennen 1990-luvun lamaa. Esimerkiksi Pelastusarmeija ja suurimpien kaupunkien kunnalliset sosiaalipäivystykset jakoivat elintarvikkeita ensihätään niitä tarvitseville. Laman aikana ja sen jälkeen ruoka-apua tarjosivat suomen evankelisluterilainen kirkko, monet pienemmät uskonnolliset yhteisöt, Mannerheimin lastensuojeluliitto, Suomen punainen risti sekä Lahja ja Veikko Hurstin laupeudentyö ry. (Hänninen, ym., 2008, s. 8–9.) Leipäjonot kasvoivat nopeasti laman seurauksena (Haapanen, 2017, s. 23). Leipäjonojen piteneminen ja näkyväksi tuleminen katukuvassa nosti suurta keskustelua nälästä ja köyhyydestä (Hänninen, ym., 2008, s. 9). Laman seurauksena ensimmäinen keskieurooppalaistyylinen seurakuntien ruokapankki perustettiin Tampereella vuonna 1995 (Helin, ym., 2010, s. 77).

Vuonna 2008 talouden taantuma alkoi näkymään diakoniatyön taloudellisen avun asiakkaiden määrän lisääntymisenä. Tällöin Tampereen evankelisluterilaisen seurakunttayhtymän Diakoniakeskus käynnisti hankkeen ruoka-avun tehostamiseksi. Hankkeen aikana syntyi RuokaNysse, jonka juuret ovat Saksasta. Saksassa on köyhien kauppvoja, joista ruoka-avun tarvitsijat voivat käydä hakemassa tai ostamassa elintarvikkeita. (Helin, ym., 2010, s. 81.) Saksassa on voittoa tavoittelematon järjestö Tafel, ja sillä on useita ruokapankkeja ympäri maata. Se on perustettu jo vuonna 1993 ja sen tarkoituksena on vähentää ruokahävikkiä ja sen myötä tukea köyhiä ja pienituloisia ihmisiä. (Tafel, i.a.-a.) Tafelit toteuttavat apua hieman eritavoin eri pisteillä. Pääasiassa he jakavat kaupoilta ylijäänyttä syömis-kelpoista ruokaa, mutta joillakin pisteillä tarjotaan myös esimerkiksi lämmintä lounasta ja lahjoitettuja vaatteita, sekä kodin tavaroita. Tafelit tarjoavat kävijöilleen paikkoja syödä ja verkostoitua yhdessä. Tafelilla on Saksassa yli 950 ruokapankkia. (Tafel, i.a.-b.)

Tampereella ajatusta kuitenkin kehiteltiin siihen suuntaan, että kaikilla pienituloisilla ei ole välttämättä varaa edes bussilippuun, jolla pääsisi hakemaan ruoka-apua toiselta puolelta kaupunkia. Näin jalostui ajatus RuokaNyssestä joka on kauppa-auto, jolla saadaan ruoka-apu avuntarvitsijan luokse. RuokaNyssen elintarvikkeet ovat EU-avustusruokaa, lahjoittajien lahjoittamaa, hävikkiä tai seurakuntayhtymän varoilla ostettuja tuotteita. RuokaNyssen asiakkaat tulivat diakoniatyöntekijän vastaanoton kautta. Diakoniatyöntekijä käy asiakkaan kanssa yhdessä läpi taloudellisen tilanteen. Näissä kartoituksissa nousee esiin myös muita asioita, joita on mahdollista käsitellä diakoniatyöntekijän kanssa. (Helin, ym. 2010, s. 81–83.) RuokaNyssen toiminta päättyi vuonna 2019 auton hajoamisen vuoksi, sillä sitä ei ollut enää mahdollista korjata eikä uuden auton ostaminen ollut taloudellisesti mahdollista. Tämä kuitenkin avasi uusia mahdollisuuksia kehittää ruoka-aputoimintaa. (Tampereen seurakunnat, 2019.)

Tampereella ruoka-avun jakaminen muutti muotoaan kauppa-auton hajoamisen myötä. Sitä pyrittiin kehittämään ajanmukaisemmaksi ja huomioimaan paremmin ihmisten erilaiset elämänrytmit ja tarpeet. (Tampereen seurakunnat, 2019.) Nykyään Tampereella kiertää pakettiautoja, joiden pysäkeiltä voi noutaa ruokakassin (Tampereen seurakunnat, i.a.-a). Lisäksi on avattu Puoti-myymäälä, jonne pääsee asioimaan ja valitsemaan itse haluamansa ja tarvitsemansa tuotteet (Tampereen seurakunnat, i.a.-b). Vuonna 2022 Pitäjänmäen kirkolle avautui Helsingin ensimmäinen diakoninen kauppa. Diakoninen kauppa on osa vuoden mittaista Lännen Varustamo projektia. Lännen Varustamo palvelee Helsingissä neljän seurakunnan alueen asukkaita Stadin Safkalta saadun hävikkiruoan avulla. (Kirkko Helsingissä, 2022.)

Nykyään suomalaisessa ruoka-avussa yhdistyvät viimesijaiselle sosiaaliturvalle pudonneet ihmiset, kolmannen sektorin auttamistyö, vapaaehtoistyö ja kasvavan ylijäämäruoan ja hävikin vähentämisen tarve (Ohisalo, 2017, s. 29). Ruokahävikki on tällä hetkellä kasvava ongelma länsimaissa. Jos ruokahävikkiä ei jaeta eteenpäin ruoka-apuna tai myydä niin se päättyy jätteeksi. (Isola & Laiho, 2020, s. 98.) Ruoka-aputoimintaa on kehitetty paljon. Vantaan ja Helsingin kaupungit ovat yhdessä seurakuntayhtymien kanssa keskittäneet ruoka-aputoimintaa yhteiseksi suureksi toiminnaksi. Vantaan yhteinen pöytä on Vantaan kaupungin ja Vantaan

seurakuntayhtymän yhteinen verkosto. Verkostossa on yli 50 ruoan lahjoittajaa ja noin 80 ruoka-apua jakavaa tahoa. Lahjoitus ja hävikkiruoat kulkevat Suomen ensimmäisen hävikkiterminaalin kautta. (Yhteinen pöytä, i.a.) Stadin safka on Helsingin kaupungin ja Helsingin seurakuntayhtymän yhteistyössä järjestämää toimintaa. Toiminnan tarkoitus on jakaa helsinkiläisille ruoka-aputoimijoille hävikkiruokaa jaettavaksi eteenpäin erilaisissa ruokailuissa ja ruokajaoissa. Hävikkiruoka tulee lahjoituksina ja ylijäämäruokana kaupoilta ja elintarviketeollisuudelta. Ruokaa varastoidaan Stadin safkan hävikkiterminaalissa. Ruoka-aputoimijat ja stadin safka pyrkivät yhdessä kehittämään helsinkiläistä ruoka-apua. (Stadin safka, i.a.)

2.3 Yhteisöruokailu

Seurakunnat ovat yhteisöjä, joissa yhdistävä tekijä on enemmän tai vähemmän kristillinen usko. Yhteisöön kuulumisessa on monia hyviä puolia yksilölle. Se voidaan nähdä jopa hyvän elämän kulmakivenä. Yhteisellä tekemisellä voidaan lisätä turvallisuuden tunnetta ja vaikeina hetkinä yhteisöstä saa tukea ja lopulta se lisää hyvinvointia. (Paananen, 2015, s. 80–81; Pessi & Seppänen, 2011, s. 290.) Yhteisöruokailussa kävijälle tarjoutuu mahdollisuus yhteisöllisyyteen, seuraan ja osallisuuteen aktiivisena toimijana ruokailun lisäksi (Alava, Kela, Nikkanen & Pavoliita, 2020 s. 30).

Vuonna 2018 selvitettiin leipäjonojen uudistamista asiakasnäkökulmista. Selvityksen teko lähti Helsingin kaupungin halusta keksiä ruoka-avun ulkona jonottamisen sijaan muita keinoja auttaa. Selvityksessä oli tarkoitus korostaa nimenomaan heidän ääntään, jotka turvautuvat ilmaiseen ruoka-apuun, koska aiemmin heitä ei ole kuultu. Yksi selvityksen haastattelu kysymyksistä oli *“Mitä ajattelet yhteisöruokailumallista?”*. Vastauksista iso osa oli kriittisiä. Vastustusta tuli esimerkiksi siksi, että moni haluaa itse valita milloin ja missä syö, tehdä ruuan itse tai ei halua tai pysty yhteisölliseen ruokailuun. Osa myös kokee sen jonoakin nöyryyttävämmäksi, alentavammaksi ja kontrolloivammaksi. Kuitenkin osa ajatteli yhteisöruokailujen olevan hyvä lisä ruokajakojen lisäksi. Elintarvikejakeluissa saatava ruoka riittää pidempään kuin yhteisöruokailussa kerran tai pari viikossa

syöty ateria. Tämän myötä se olisi vastaajien mielestä yksinään riittämätön. (Tanska, 2018, s. 2–3, 11–12.)

Selvityksessä kysyttiin myös ruokajakojen kävijöiden kehitysideoita ruoka-apuun. Pääsääntöisesti ihmiset olivat tyytyväisiä sen hetkisiin ruokajakoihin. Toiveina nousi pidemmät aukioloajat jakeluissa ja lisää ruoan jakopaikkoja. Kehitysideoitakin saatiin, näitä olivat esimerkiksi ruokapankit, joihin voisi saada setelin tai kuponki millä voi ostaa ruokaa kaupasta. Ehdotettiin myös Saksan mallin mukaista ruoka-apua, jossa on monipuolista ruokaa itse valittavissa sekä kauppaa, jossa myytäisiin pienillä hinnoilla pian pilaantuvaa ruokaa. (Tanska, 2018, s. 5–7.) Saksalainen Tafel on toiminut suunnan näyttäjänä ruoka-apu kentällä Suomessa, etenkin ruokapankkien ja yhteisöruokailujen kehityksessä (Teräväinen, 2019, s. 21).

Kyselyn tuloksista huolimatta yhteisöruokailu paikkoja perustettiin muun muassa useisiin seurakuntiin. Katsottaessa kevään 2022 Helsingin seurakuntien tarjoamia ruokailuja tapahtuma kalenterista, löytyy sieltä monenlaisia vaihtoehtoja. Tarjolla on muun muassa puurohetkiä, yhteisiä lounaita sekä iltaruokailuja ympäri Helsinkiä. Ruokailuissa ruoka on joko edullista, ilmaista tai käytössä on vapaaehtoinen maksu. Useissa tapahtumissa kerrotaan ruoan olevan alueen vapaaehtoisten tekemää ja toivotetaan myös uudet vapaaehtoiset mukaan toimintaan. (Helsingin seurakuntayhtymä, i.a.)

3 SUOMEN EVANKELIS-LUTERILAINEN KIRKKO RUOKA-AVUN TOIMIJANA

3.1 Diakoniatyö

“Minun oli nälkä, ja te annoitte minulle ruokaa. Minun oli jano, ja te annoitte minulle juotavaa. Minä olin koditon, ja te otitte minut luoksenne. Minä olin alasti, ja te vaatetitte minut. Minä olin sairas, ja te

kävitte minua katsomassa. Minä olin vankilassa, ja te tulitte minun luokseni.” (Raamattu, 1992, Matteuksen evankeliumi, 25:35–36.)

Jeesuksen seuraaminen ja hänen opetuslapsenansa oleminen on kristinuskon ydin. Jo varhain Jeesuksen ydinviestiksi ymmärrettiin, että Jumala rakastaa meitä ihmisiä ja hän on kutsunut meidät rakastamaan toisiamme sekä välittämään toisillemme Jumalan rakkautta. Se näkyy meissä keskinäisenä huolenpitona ja rakkautena. Jeesus elää ja opettaa lähimmäisenrakkaudesta useissa Raamatun kirjoituksissa. Useissa Raamatun teksteissä, kuten apostolien teoissa ja evankeliumeissa Jeesus oli kaikkien niiden kanssa, joita muut hyljeksivät. Nykypäivänä diakoniatyön ajatellaan jatkavan tätä alkukirkon esikuvaa ja todeksi elämistä, kun diakoni työssään parantaa elämää, puhuu, koskettaa, kohtaa ja kuuntelee. (Kuusimäki, 2012, s. 13–20.)

Suomen evankelisluterilaisen kirkon tehtävät määritellään kirkkolaisissa. Lain mukaan yksi näistä tehtävistä on lähimmäisenrakkauden toteuttaminen. (KL 1054/1993.) Kirkkojärjestyksessä todetaan, että seurakunnan ja sen jäsenten tehtävänä on diakonian harjoittaminen. Tällä tarkoitetaan kristilliseen rakkauteen perustuvaa auttamista heitä kohtaan, joiden hätä on suurin ja heitä ei muutoin auteta. Kirkkojärjestyksessä määrätään myös siitä, että jokaisessa seurakunnassa pitää olla vähintään yksi diakonin virka. (KJ 1055/1991.)

Kirkkolaisissa mainittu lähimmäisenrakkaus näkyy erityisesti diakoniatyössä, jossa autetaan niitä ihmisiä, joiden hätä on suurin. (Kuusimäki, 2012, s. 12.) Kristillisen ihmiskäsityksen mukaan kokonaisvaltainen kohtaaminen tarkoittaa sitä, että ihminen nähdään hengellisenä, sielullisena sekä ruumiillisena kokonaisuutena. Diakonisenä erityispiirteenä kohtaamisen näkökulmasta voidaan nähdä sen kokonaisvaltaisuus muihin toimijoihin verrattuna. (Juntunen & Saarela, 2009, s. 46, 50.) Diakoniatyöhön kuuluu hengellisen, henkisen ja aineellisen tuen lisäksi myös diakoniakasvatus, yhteiskunnallinen vaikuttaminen sekä sosiaalinen ja terveydellinen tukeminen (Kuusimäki, 2012, s. 12). Tämä voidaan nähdä myös diakonian asiantuntijuutena (Juntunen & Saarela, 2009, s. 49). Diakonia apu on viimeisijaista apua, kun muut tukitoimet on jo käytetty (Kuusimäki, 2012, s. 12).

Diakoniatyötä ohjaa evankelisluterilaisen kirkon yhteiset linjaukset eli strategiat. Strategioissa määritellään suuntaviivat tehtävälle työlle. Suuntaviivoja ovat erityisesti sellaisten henkilöiden auttaminen, joilla hätä on suurin, yhteiskunnan kehittäminen, yhdessä tekemisen vahvistaminen, maailmanlaajan lähimmäisyyden edistäminen ja rukoileminen. Diakoniatyössä autetaan siis ihmisiä useiden erilaisten haasteiden kanssa ja autetaan ihmisiä saamaan heille kuuluvat palvelut. Yhteiskuntaa kehitetään puolustamalla ja pitämällä ääntä yhteisissä keskusteluissa sen epäkohdista. Myös ympäristövastuu kuuluu diakoniatyöhön. Vapaaehtoistoiminnan vahvistamisesta on myös linjattu strategiassa. (Suomen ev.lut. kirkko, i.a.)

Palveluohjaus on yksi diakoniatyöntekijän tehtävistä. Diakoniatyöntekijä voi asiakkaan suostumuksella olla yhteydessä muihin tahoihin, esimerkiksi kelaan, sosiaalivirastoon tai velkoihin. Tarvittaessa diakoniatyöntekijä voi ohjata asiakkaan tarvitsemansa palvelun luokse. Joskus avuntarvitsijan ongelmat voivat johtua siitä, että hän ei ole osannut ilmaista itseään oikein ja ei ole tästä syystä saanut tukea, jota on hakenut. Diakoniatyöntekijän tehtävä on auttaa täyttämään lomakkeita oikein ja tulkitsemaan viranomaiskielellä kirjoitettuja päätöksiä, jos avuntarvitsija ei sitä täysin ymmärrä. Diakoniatyön taloudellisen avustamisen ehtona on, että avunsaaja on hakenut kaikki hänelle kuuluvat lakisääteiset etuudet. Avunsaajan tilanteen kokonaiskuvan selvittäminen voi vaatia useamman tapaamisen diakoniatyöntekijän kanssa. Myös pidempiaikainen tuki tai rinnalla kulkeminen voivat olla tarpeellisia taloudellisten asioiden kanssa. (Helin, ym., 2010, s. 73, 75.)

Diakoniatyö perustuu kokonaisvaltaiseen kohtaamiseen ja auttamiseen. Tarkoituksena on auttaa niitä, jotka sitä eniten tarvitsevat. Ravinto on ihmisen välttämätön perustarve ja diakoniatyö antaa apua sen saamiseen. Diakoniatyö jakaa ruoka-apua tai osto-osoituksia ruokaa varten ja se on myös merkittävän suuri osa diakoniatyöntekijöiden työtä. Ruoka-avun tarve voi liittyä myös palveluohjauksen tarpeeseen, koska osa avuntarvitsijoista ei tiedä tai osaa hakea hänelle kuuluvia palveluja tai etuuksia tai ei ole voimavaroja siihen. Pitäjänmäen seurakunnan ruoka-avussa kohdatessa ihmisillä on tilaisuus palveluohjaukselle tai diakoniatyöntekijän ajanvaraukselle sitä varten.

3.2 Kirkon ruoka-apu

Diakoniatyön ruoka-apu sekä taloudellinen auttaminen olivat alun perin suunniteltu väliaikaiseksi toiminnaksi 1990-luvun laman aikaan. Nyt se on kuitenkin juurtunut vahvasti osaksi diakoniatyötä. Tällä hetkellä ruoka-apua kehitetään monilla paikkakunnilla ympäri Suomea. (Alava ym., 2020 s. 25.)

Ruoka-apua tarjotaan useammalle eri tavalla seurakunnissa, sillä siitä ei ole tehty yhteistä linjausta. Tapoja ruoka-avun toteuttamiseksi ovat EU-ruoka-avustus, lahjoitusruoka ja seurakunnan varoilla ostettu ruoka. Seurakunnat ovat jakaneet EU-elintarvikkeita vuodesta 1996 saakka. (Hiilamo, Pesola & Tirri, 2008, s. 115, 117.) EU:n ruoka-avustus on muuttumassa kuivaruosta maksukortteiksi kauppoihin. Maksukorttien on tarkoitus tukea avunsaajia yksilöllisemmin, sekä maksukortin antamisen yhteydessä hänelle voidaan tarjota tukea elämän eri osa-alueille, kuten talouteen tai työllistymiseen liittyen. Maksukortteja haetaan hankehakemuksen tavoin ja ensimmäinen haku on arvioitu olevan kevään tai kesän 2022 aikana. (Talvitie, 2021.)

Lahjoitusruokaa pyydetään kaupoilta ja yrityksiltä. Seurakunnan varoilla ostettu ruoka-avustus myönnetään usein osto-osoituksina eli maksusitoumuksina elintarvikekauppoihin. Osa seurakunnista tukee yhdistyksiä, jotka jakavat ruoka-apua ja kanavoivat avun näin muiden toimijoiden kautta. Ruoka-avustuksien jakamiseen on useita tapoja, pääsääntöisesti ne jaetaan vastaanotoilla, kotikäynneillä, ruokapankeissa ja ruokapalvelutilaisuuksissa. Diakoniatyöntekijät haastattelevat yleensä ruoka-avun hakijat ennen elintarvikkeiden jakamista. Liikuntarajoitteiset, pitkien matkojen päässä asuvat tai lapsiperheet voivat saada ruoka-apua myös diakoniatyöntekijöiden kotikäyntien yhteydessä. Osa seurakunnista tarjoaa ruokakassien sijaan aterioita. Aluksi suurin osa ateriapalvelun asiakkaista oli työttömiä miehiä, mutta myös eläkeläiset, nuoret, yksinhuoltajaäidit ja lapsiperheet on asiakkaina aiempaa enemmän. (Hiilamo, Pesola & Tirri, 2008, s. 115, 117–120.)

Ruoka-apua kehitetään jatkuvasti ja siinä on tapahtunut paljon muutoksia viime vuosina. Vuoden 2020 diakoniabarometri otti ensi kerran ruoka-avun omana kokonaisuutenaan. Seurakuntien yhteisöruokailut ovat tulleet uudestaan vuonna 2017 painottaen yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Aikaisemmin ruokailut ovat painottuneet vain tietyille ryhmälle kerrallaan, mutta nyt on tapahtunut muutos siihen suuntaan, että kaikki ovat tervetulleita yhteisen pöydän ääreen. (Alava ym., 2020, s. 25, 28.)

Diakonian järjestämän ruoka-avun ympärillä pyörii paljon kysymyksiä siitä, onko oikein, että yhteisöruokailu on avointa kaikille. Onko sillä vaikutusta siihen, että eniten apua tarvitsevat eivät uskaltaudu paikalle tai onko se moraalisesti oikein. Perustana ajatukselle, että kaikki ovat tervetulleita on se, että pyritään poistamaan stigma ruoka-avun vastaanottamisesta. Suurin osa diakoniabarometriin vastanneista diakoniatyöntekijöistä oli sitä mieltä, että yhteisöruokailuilla voidaan ehkäistä yksinäisyyttä. Diakoniabarometrissä kävi myös ilmi, että useille yhteisöllisyys ja muiden seurassa syöminen olivat merkittävämpää kuin ilmainen ruoka tai ruokakassin saaminen. (Alava ym., 2020, s. 29, 30.)

3.3 Vapaaehtoistyö

Vapaaehtoistyötä määritellään usein siten, että se on toimintaa, jossa toimitaan ihmisten ja yhteisöjen hyväksi. Työtä tehdään ilman pakkoa tai velvollisuudentunnetta sekä ilman rahallista korvausta. Seurakunnan vapaaehtoistyötoiminta erottuu järjestöjen vapaaehtoistyötoiminnasta omien erityispiirteidensä vuoksi. Näitä erityispiirteitä ovat mahdollisuus toteuttaa kristillisyyttä ja seurakuntalaisuutta ja osallisuuden kokemus seurakunnan toiminnassa ja elämässä. Seurakunnan tarjoama vapaaehtoistyö on luottamuksellista ja vastuullista. (Vapaaehtoistoiminnan käsikirja työntekijälle, i.a.)

Vapaaehtoisten osuus diakonian ryhmätoiminnassa on huomattava. Usein vapaaehtoiset toimivat tehtävissään työntekijöiden apuna, mutta osa seurakunnista on antanut vapaaehtoisille enemmän vastuuta ryhmien vetämisestä. Vapaaehtoisten oma persoona ja elämäkokemus on usein hyödyksi erilaisissa

vapaaehtoistehtävissä. (Puuska, 2012, s. 99.) Seurakunnan ruoka-aputoiminnassa on usein mukana vapaaehtoisia, jotka pyörittävät ruoka-apua ja työntekijöitä on paikalla keskimäärin vain yksi. (Ohisalo, Eskelinen, Laine, Kainulainen & Saari, 2014, s. 20).

Seurakuntaa kuvataan Kristuksen ruumiina, jossa jokainen seurakuntalainen on osa ruumista eli osa seurakuntaa ja Kristus on ruumiin pää. Seurakuntalaiset ovat kutsuttuja kasteen kautta osallisuuteen ja yhteyteen toistemme ja Kristuksen kanssa. Osallisuuden yhteisönä seurakunta antaa jokaiselle mahdollisuuden käyttää osaamistaan toisten hyväksi. Seurakunnan perustehtävän toteuttaminen kuuluu kaikille seurakuntalaisille eikä vain viranhaltijoille. Tätä kutsutaan myös nimellä yhteinen pappeus. (Vapaaehtoistoiminnan käsikirja työntekijälle, i.a.)

Ryhmähaastattelussa nousi esiin, että Pitäjänmäen seurakunnassa toimi useita vapaaehtoisia eri toiminnoissa. Erityisesti diakonian järjestämässä ruoka-aputoiminnassa on alusta asti ollut vapaaehtoisia mukana. Ruoka-avun vapaaehtoisista valtaosa on ollut joko ruoka-avun tai diakoniatyön asiakkaana. Usein apua saaneet ihmiset haluavat antaa jotain hyvää takaisin ja ruoka-aputoiminta on oivallinen paikka siihen. Siellä jokainen voi toimia omien lahjojen ja voimien mukaan. Jokaiselle löytyy jotakin tekemistä. Näin vapaaehtoiset voivat olla itse aktiivisia toimijoita eikä vain toiminnan kohteita.

4 PITÄJÄNMÄEN SEURAKUNTA

Opinnäytetyön työelämäkumppanimme on Pitäjänmäen seurakunta. Se kuuluu Helsingin seurakuntayhtymään, johon kuuluu 17 suomenkielistä ja 3 ruotsinkielistä seurakuntaa (Helsingin seurakuntayhtymä, 2021). Pitäjänmäen seurakunta kuuluu myös Huopalahden rovastikuntaan, johon kuuluu lisäksi kolme muuta seurakuntaa Länsi-Helsingissä. Ne ovat Kannelmäen-, Haagan- ja Munkkiniemen seurakunnat. (Helsingin hiippakunta, i.a.) Pitäjänmäen seurakunta

sijaitsee Helsingin luoteisosassa. Sen alueeseen kuuluu Pitäjänmäki, Konala, Tali, Pajamäki, Reimarla, Marttila ja Pitäjänmäen teollisuusalue (Kirkko Helsingissä, 2021). Vuonna 2021 seurakunnan alueella asui 17 549 henkilöä, joista seurakunnan jäseniä oli 49 %. Suomenkielisiin Helsingin seurakuntayhtymän muihin seurakuntiin verrattuna Pitäjänmäen seurakunta on jäsenmäärältään toiseksi pienin ja alueen asukasmäärältään kolmanneksi pienin. (Helsingin seurakuntayhtymä, 2022, s. 7, 9.) Pitäjänmäki alueena on lähivuosina kasvamassa, sillä sinne on suunnitteilla rakentaa 1700 uutta asuntoa vuoteen 2030 mennessä, ja niiden lisäksi tehdään myös uusia liiketiloja palveluiden parantamiseksi (Uutta Helsinkiä, 2021).

Ruoka-avun kehittämisen aikana Pitäjänmäen seurakunnan diakoniatyössä on ollut useita työntekijöitä. Suurin osa työntekijöistä on tehnyt työtä osa-aikaisena. Vuonna 2018 seurakunnassa työskenteli kuusi diakoniatyöntekijää, mutta he eivät työskennelleet kaikki yhtä aikaa. Laskennallisesti diakoniatyöntekijöitä oli silloin 1,6–2,1. (Pitäjänmäen seurakunta, diakoniatyö, 2018.) Myös vuonna 2019 seurakunnassa työskenteli kuusi diakoniatyöntekijää, mutta heidän eivät työskennelleet yhtä aikaa vaan heitä oli laskennallisesti 2,1 (Pitäjänmäen seurakunta, diakoniatyö, 2019). Vuonna 2020 seurakunnassa työskenteli kolme diakoniatyöntekijää, mutta laskennallisesti heitä oli 1,8–2,4 (Pitäjänmäen seurakunta, diakoniatyö, 2020). Ja vuonna 2021 seurakunnassa työskenteli yhtäaikaaisesti kolme diakoniatyöntekijää, mutta laskennallisesti heitä oli 1,4–2,4 (Pitäjänmäen seurakunta, diakoniatyö, 2021).

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli dokumentoida Pitäjänmäen seurakunnan diakoniatyön kehittämää ruoka-apua vuosien 2018–2021 ajalta. Dokumentaatio rajattiin näihin vuosiin, sillä silloin sitä on kehitetty aktiivisesti. Dokumentaation tekemisessä käytimme niiden neljän vuoden aikana työskennelleiden

diakoniatyöntekijöiden ryhmähaastattelua ja seurakunnan diakoniatyön vuosikertomuksia. Kävimme myös tutustumassa malliin paikan päällä. Dokumentaatio oli tarkoitus tehdä aikajanan omaisesti kirjallisena, käyden läpi mitä minäkin vuonna on tapahtunut ja tehdä ruoka-apuun liittyvistä luvuista havainnollistavia taulukoita (Kuvat 2, Kuva 3, Kuva 4, & Kuva 5).

Opinnäytetyön tavoitteena oli tehdä opas Pitäjänmäen seurakunnan ruoka-apumallista. Oppaan teossa hyödynnettiin dokumentaatiosta saatua tietoa. Oppaan tavoitteena on toimia apuna, jos halutaan vähentää osto-osoituksia ja tarjota apua elintarvikkeina. Opas on ensisijaisesti tarkoitettu seurakunnille, mutta sitä voivat hyödyntää myös muut ruoka-apua jakavat tahot. Opas tehtiin sähköiseen muotoon, jonka voi tarvittaessa tulostaa. Pitäjänmäen seurakunnan diakoniatyöntekijöiden toive oli, että oppaan voi lähettää kätevästi sähköpostin liitteenä. Oppaan tekemisellä pyrimme vaikuttamaan laajemmin ajatellen ruokahävikin pienentämiseen, mahdollistamaan ihmisten avustamista seurakuntien taloudellisen tilanteen tiukentuessa sekä antamaan työkaluja hädän lievittämiseen. Valmiin oppaan markkinoinnista ja jakamisesta vastaa Pitäjänmäen seurakunta.

6 OPINNÄYTETYÖN PROSESSI

6.1 Lähtökohdat ja suunnittelu

Prosessi alkoi Pitäjänmäen seurakunnan tarpeesta dokumentoida ruoka-avussa käytettyä mallia. Kävimme keskustelua aiheesta ensin sähköpostitse ja tämän jälkeen tutustumiskäynnillä Pitäjänmäen kirkolla. Tutustumiskäynnin jälkeen teimme päätöksen, että teemme opinnäytetyön aiheesta. Keväällä 2021 kävimme muutaman kerran tutustumassa ja osallistumassa ruoka-apuun. Näin saimme konkreettisen kuvan toiminasta ja samalla pystyimme keskustelemaan ja kyselemään aiheesta Pitäjänmäen diakoniatyöntekijöiltä. Seuraavaksi vuorossa oli kirjallisuuteen perehtymistä. Etsimme ja tutkimme aihetta ja sen

ympärillä olevia käsitteitä. Suunnitelmaa kirjoittaessamme kävimme keskustelua diakoniatyöntekijöiden kanssa, muun muassa siitä mikä heille on tärkeintä ja mistä olisi heille eniten hyötyä tässä opinnäytetyöprosessissa. Diakoniatyöntekijät kertoivat dokumentaation olevan heille tärkeää, koska heillä ei ole ollut resursseja tehdä sitä itse. Myös opas ruoka-apumallista olisi heille hyödyllinen tiedon jakamiseksi. Oppaalta toivottiin tiivistä ja helppolukuista sisältöä sekä sitä, että sen pystyy jakamaan helposti sähköisesti ja tarvittaessa myös tulostaa. Tiivistimme opinnäytetyö prosessimme kuvaan 6.

KUVA 2. Kaavio opinnäytetyöprosessin vaiheista ja etenemisestä.

6.2 Opinnäytetyön toteutus

Suunnitelman jälkeen pääsimme toteuttamaan opinnäytetyötä käytännössä. Haastattelimme kahteen kertaan Pitäjänmäen seurakunnan diakoniatyöntekijöitä ajankäyttöisten syiden vuoksi. Haastattelut toteutimme Microsoft Teams -

sovelluksella. Menetelmänä ryhmähaastatteluissa käytimme teemahaastattelua. Teemahaastattelu toteutetaan ennalta valittujen teemojen pohjalta sekä vastauksista nousevien tarkempien kysymyksien ympärille. Etuna siinä on mahdollisuus tarkentaa ja syventää kysymyksiä saatujen vastausten pohjalta. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 87–88.) Ennen ensimmäistä haastattelua lähetimme diakoniatyöntekijöille haastattelukysymykset (Liite 1) sähköpostilla, jotta he voivat tutustua niihin etukäteen. Haastatteluiden teemoiksi valikoituivat ruoka-apu, kohtaaminen ja ihmisten oma toimijuus. Lisäksi keskustelimme yleisesti Pitäjänmäen seurakunnan ruoka-avun muutoksesta ja sen kehityskaaresta. Toteutusvaiheessa maaliskuussa 2022 osallistuimme ruoka-aputoimintaan uudelleen.

Haastatteluiden yhteiskesto oli 2 tuntia 48 minuuttia. Kävimme haastattelut useampaan kertaan läpi ja kirjasimme työmme kannalta oleelliset asiat ylös. Jaoin vastaukset haastattelussa nousseiden teemojen alle ja merkkasimme ne värikoodein haastatteluiden pohjalta kirjoitettuun tekstiin. Pääteemat olivat ruoka-avun muutokset, muutosten vaikutukset, yhteistyö ja palveluohjaus. Näiden teemojen avulla meidän oli helppo koota aineisto yhtenäiseksi kokonaisuudeksi opinnäytetyön dokumentaatio osuuteen sekä tiivistää ne oppaaseen. Annoimme dokumentaatiomme luettavaksi haastateltaville, jotta heillä olisi mahdollisuus tarvittaessa oikaista väärinymmärryksiä.

Opasta suunnitellessa on hyvä pitää tietyt ohjenuorat mielessä. Käskymuotoon kirjoitettu teksti kertoo mitä oppaan käyttäjän tulee tehdä ja yleensä se on helpoin ja ymmärrettävin tapa. Käskymuoto voi äkkiseltään tuntua ikävältä, mutta kun oppaassa kerrotaan miksi asiat pitää tehdä niin ja lukija ymmärtää sen olevan itselleen hyväksi ja tavoitteen saavuttamiseksi merkittävää, ei teksti olekaan ikävää käskymuodosta huolimatta. (Kotimaisten kielten keskus, i.a..) Päädyimme kirjoittamaan oppaan tekstit käskymuotoon tästä syystä.

Opasta suunnitellessa sen käyttäjää on hyvä miettiä. Mitkä tiedot ovat käyttäjälle tärkeitä. Asioita ei voi pitää itsestään selvyytenä, sillä lukija ei välttämättä ole kuullut koskaan oppaassa olevasta asiasta. Oppaaseen on myös mahdollista laittaa jonkun henkilön yhteystiedot, jolloin häneltä voi kysyä jotain mitä oppaasta jää epäselväksi. (Kotimaisten kielten keskus, i.a..) Oppaan kohderyhmä on

ensisijaisesti diakoniatyöntekijät. Tästä syystä esimerkiksi sana osto-osoitus ei ole avattu tarkemmin, sillä se on tuttu käsite seurakunnan diakoniatyöntekijöille.

Ohjeiden tulee olla helposti ymmärrettäviä. Ymmärrettävyyttä lisää kuvaavat ot-sikoinnit ja selkeä järjestys missä vaiheessa mitäkin tulee tehdä. Myös kokonaisuus merkitsee. Oppaassa on hyvä käyttää kuvia, mikä ne lisää havainnollis-tavuutta ja tuo sitä myötä lisää arvoa. Vaiheittaista toimintaa voi selkeyttää nume-roimalla eri vaiheet totutus järjestyksessä. (Kotimaisten kielten keskus, i.a.) Opasta tehdessämme kiinnitimme huomiota ulkoasuun ja sen selkeyteen. Pää-väriksi valikoitui vihreä, sillä se on diakonian väri. Lisäsimme oppaaseen kuvia hävikistä sekä ruokavarastosta havainnollistamisen sekä visuaalisuuden vuoksi.

Työelämäyhteistyötahon toiveesta teimme oppaan, joka sopii sähköisesti jaetta-vaksi ja tarvittaessa tulostettavaksi. Oppaan teksti pohjautuu diakoniatyönteki-jöiden ryhmähaastatteluihin sekä oheiskeskusteluun tutustuessamme toimin-taan. Tarkoituksenamme oli saada oppaasta palautetta yhteistyökumppanil-tamme.

6.3 Valmis opas

Opinnäytetyömme tuloksena syntyi opas ruoka-avun tarjoamisesta ruokakas-seina, joka pohjautuu dokumentaatioon. Opas on suunnattu ensisijaisesti seura-kunnille, mutta sitä voivat hyödyntää myös muut ruoka-apua tarjoavat tahot. Op-paasta tuli 19 sivuinen, joka sisältää myös kansilehden, sisällyksen ja lähteet. Se etenee johdannosta Pitäjänmäen ruoka-apumallin esittelyyn ja siitä itse ohjeis-tukseen. Ruoka-avun rakentamisessa huomioitavat asiat ovat tiivistetty yhteen kuvaan. Lisäksi oppaassa on havainnollistavia kuvia muun muassa Pitäjänmäen seurakunnan ruokavarastosta ja esimerkki ruokakassin sisällöstä.

Oppaan tarkoituksena on toimia ohjeistuksena asioista, joita tulisi ottaa huomi-oon, kun tehdään muutosta konkreettisen ruoka-avun jakamiseen osto-osoitus-ten sijaan. Osto-osoitusten vähentämisestä on puhuttu jo pitkään diakoniatyön-tekijöiden kesken. Aihetta on käsitelty muun muassa diakoniatyöntekijöiden

kokouksessa. Pitäjänmäen seurakunnan diakoniatyöntekijät tarttuivat haasteeseen ja lähtivät kehittämään ruoka-apua siihen suuntaan, että niistä päästäisiin eroon. Tarve oppaalle ja dokumentoinnille nousi siitä, että heillä olisi jotain konkreettista siitä, miten muutokset vaikuttavat muun muassa ruoka-avun vaikuttavuuteen ja siihen kuinka montaa henkilöä enemmän voidaan auttaa samalla rahalla.

Sovimme yhteistyökumppanin kanssa, että lähetämme heille oppaan nähtäväksi ja kommentoitavaksi työn edetessä sähköpostitse. Tällöin heillä on ollut mahdollisuus kommentoida vapaasti oppaan sisältöä, ulkonäköä ja rakennetta. Palautetta oppaasta kysyimme kahdesti Pitäjänmäen seurakunnan diakoniatyöntekijöiltä ja kerran kirkkoherralta. Diakoniatyöntekijöiltä saimme ehdotukseksi, että oppaaseen voisi lisätä vertauksen osto-osoituksista ja ruokakasseista sekä toiveen tiivistetystä kuviosta ruoka-avun käytännön toteutuksesta tekstin lisäksi. Muokkasimme opasta palautteen pohjalta ja lisäsimme toivotut asiat. Toisella kertaa saimme kaikilta palautteeksi, että opas on raikas, kaunis ja selkeä sekä sitä on helppo lukea.

7 PITÄJÄNMÄEN SEURAKUNNAN RUOKA-APUMALLIN DOKUMENTOINTI

7.1 Ruoka-avun muutokseen johtaneet syyt

Haastatteluissa kävi ilmi, että ruoka-apua on ollut kehittämässä kolme Pitäjänmäen seurakunnan diakoniatyöntekijää. Pitäjänmäen seurakunnan ruoka-apumalliin johtaneita syitä on useita, eikä niitä voi laittaa heidän mukaansa tärkeysjärjestykseen. Yksi asia on yhteisöruokailut, jotka olivat vuonna 2018 isosti esillä ja yleistyivät seurakunnissa. Haastateltavien mukaan osto-osoitusten vähentämisestä on puhuttu diakoniatyöntekijöiden kokouksessa vuonna 2019. Vuonna 2020 diakoniatyöntekijät alkoivat kiinnittämään huomiota osto-osoitusten käyttöön, etenkin siihen, että niitä käytettiin eri asioihin mihin vastaanotolla oli sovittu.

Tämä sai ruoka-apumallin kehittämiseen vauhtia. Diakoniatyöntekijät kiteyttivät haastatteluissa ruoka-avun muutokseen johtaneet syyt viiteen teemaan:

1. **Yhteiskunnalliset syyt**, eli ekologisuus ja mitä tehdä hävikille.
2. **Taloudellisesti kestävämpiä ratkaisujen etsiminen**, sillä seurakuntien varat vähenevät.
3. **Tarve ja halu vähentää osto-osoituksia**, sillä niitä ei koeta vaikuttaviksi.
4. **Yhteisöruokailujen alkaminen**, paikkoja, joissa ihmiset voivat kokoontua ruuan ääressä.
5. **Avun kohdentuminen**, eli mitä voi saada esimerkiksi 10 eurolla.

7.2 Ruoka-avun muutokset vuosittain

Haastatteluissa selvisi, että yksi diakoniatyöntekijöistä aloitti työt Pitäjänmäen seurakunnassa loppuvuodesta 2018 ja osa hänen työajastaan on tarkoitettu yhteisöruokailun aloittamiseen. Ensimmäinen yhteisöruokailu järjestettiin joulukuussa 2018, se jäi sen vuoden ainoaksi (Pitäjänmäen seurakunta, diakoniatyö, 2018). Haastatteluissa kävi ilmi, että yhteisöruokailun lisäksi seurakunnan vapaaehtoiset olivat isossa roolissa leipäjaossa. Leipäjako oli yhden diakonin organisoima ja vapaaehtoisten toteuttama. Siinä hävikkiruokaa jaettiin viikoittain tiistaisin. Silloin jaettiin pääsääntöisesti nimensä mukaisesti kaupoista saatua hävikki-leipää, mutta välillä myös muuta ruokahävikkiä. Vapaaehtoiset kuljettivat alueen lähikaupoista hävikin kirkolle, jossa jakoivat sen tarvitseville. Ruoka-avussa osto-osoituksilla oli vielä tällöin iso rooli ja niitä myönnettiin vuoden aikana yhteensä 194 kappaletta (Pitäjänmäen seurakunta, diakoniatyö, 2018).

Haastatteluissa saimme tietää, että toinen diakoniatyöntekijä aloitti työt Pitäjänmäen seurakunnassa helmikuussa vuonna 2019. Yhteisöruokailusta tuli säännöllistä toimintaa vuonna 2019 ja se järjestettiin 48 kertaa vuoden aikana (Pitäjänmäen seurakunta, diakoniatyö, 2019). Haastatteluissa kävi ilmi, että yhteisöruokailua varten tehtiin sopimus alueen S-ryhmän kauppojen kanssa hävikistä, sillä hävikkiruokaa pyrittiin hyödyntämään mahdollisimman paljon ruoan teossa. Vuonna 2018 toiminut diakonin organisoima ja vapaaehtoisten toteuttama

leipäjako jatkui edelleen viikoittaisena. Yhteisöruokailuihin lahjoitettua hävikkiä tuli niin paljon, että kaikkea ei saatu hyödynnettyä ruoanlaitossa, joten sitä jaettiin myös ruoka-apuna tarvitseville. Yhteisöruokailu ja hävikin jako tapahtui käytännössä samaan aikaan, mutta eri tiloissa. Tämä oli toimivaa, sillä osa ihmisistä kävi vain joko syömässä tai hakemassa hävikkiä ja osa molemmissa. Hävikin jako tapahtui niin, että tuotteet lajiteltiin laatikoihin tuoteryhmittäin. Ihmiset saivat kiertää jonossa ja valita kustakin laatikosta yhden tuotteen. Mikäli tuotteita oli vielä jäljellä kaikkien kerättyä kerran, sai laatikot kiertää uudelleen samalla periaatteella siihen saakka, että kaikki oli jaettu. Osto-osoituksia myönnettiin edelleen ruoka-apu toimenä, kuitenkin vähemmän kuin edeltävänä vuonna (Pitäjänmäen seurakunta, diakoniatyö, 2019).

Haastatteluissa selvisi että, kolmas diakoniatyöntekijä aloitti diakoniatyöntekijänä vuonna 2020. Vuosi 2020 on poikkeuksellinen, sillä koronapandemia levisi Suomeen ja vaikutti ihmisten elämään. Se vaikutti myös seurakunnan toimintaan, esimerkiksi yhteisöruokailut laitettiin tauolle yli kahdeksi kuukaudeksi keväällä. Yhteisöruokailu saatiin järjestettyä kuitenkin 35 kertaa vuoden aikana (Pitäjänmäen seurakunta, diakoniatyö, 2020). Haastateltavien mukaan ruoka-avun kehittäminen sai vauhtia, sillä diakoniatyöntekijät olivat alkaneet kiinnittämään huomiota siihen, että myönnettyillä osto-osoituksilla ei ostettu sitä, mistä diakonianvastaanotolla oli puhuttu ja sovittu. Yhdestä kirkolla olevasta varastotilasta raivattiin tilaa ruokapankille. Tähän tarvittiin kaikkien seurakunnan työntekijöiden tukea, sillä varastossa olleille tavaroille täytyi keksiä uudet paikat. Tilaan järjestettiin pari avohyllyä, jääkaappia ja pakastinta ruuan säilyttämiseen. Osto-osoituksiin tarkoitettulla rahalla ostettiin kaupasta hyvin säilyviä elintarvikkeita, ja näin syntyi ruokavarasto eli ruokapankki. Diakonit kävivät myös tarvittaessa kaupassa hankkimassa ihmisten tarpeiden ja toiveiden mukaisia asioita, eli ruokakassin sisältöön oli mahdollisuus vaikuttaa.

Haastateltavien mukaan korona pandemia toi mukanaan suosituksia ja rajoituksia, joten seurakunnan täytyi keksiä nopealla aikataululla uusia keinoja ruoka-avun tarjoamiseen. Ruokakasseja päädyttiin jakamaan kirkon pihalla viikoittain ja lisäksi yhteisöruokailun ollessa tauolla jaettiin yhteisöruokailun ruokaa rasioihin pakattuna. Koronan myötä ruoka-avun tarve kasvoi huomattavasti.

Seurakuntayhtymä tuli apuun kasvaneeseen ruoka-avun tarpeeseen kuljettamalla valmiita ruokakasseja kirkolle. Näitä kasseja kutsuttiin akuuttikasseiksi ja niitä jaettiin vuoden aikana 3936 kappaletta (Pitäjänmäen seurakunta, diakoniatyö, 2020).

Haastatteluissa selvisi, että akuuttikassien jaon rinnalla pyöritettiin myös Pitäjänmäen omaa leipäjakoa. Vapaaehtoiset toivat hävikin kirkolle diakonin organisoimana. Vapaaehtoiset olivat usein tekemässä ruokakasseja diakoniatyöntekijöiden kanssa. Ulos jonottamaan tulleita ihmisiä käytiin tervehtimässä ja samalla jonottajat laskettiin ennen ruokakassien jakamista. Näin saatiin tietää, kuinka monta kassia tarvitaan ja ihmisille tarjottiin mahdollisuus kuulumisten vaihtamiseen diakoniatyöntekijän kanssa. Diakoniatyöntekijät vastasivat valmiiden ruokakassien jaosta. Vuonna 2020 ruokakasseja jaettiin myös Pitäjänmäen ulkopuolella asuville, sillä seurakuntayhtymältä saadut valmiit ruokakassit oli tarkoitettu kaikille tarvitseville. Enimmillään leipä- ja akuuttikassien jakoon tuli kerrallaan 199 henkilöä (Pitäjänmäen seurakunta, diakoniatyö, 2020). Haastatteluissa diakoniatyöntekijät kertoivat, että vaikka välillä ruokakassia ei riittänyt kaikille jonossa olijoille, ketään ei lähetetty tyhjin käsin kotiin. Silloin ruokapankista annettiin esimerkiksi hernekeittopurkki ja lisäksi diakoniatyöntekijöiden yhteystiedot ajanvarauksen tekemiseksi. Osto-osoitusten myöntäminen vähentyi merkittävästi, eikä niitä myönnetty ruokaa enää kuin 20 kappaletta (Pitäjänmäen seurakunta, diakoniatyö, 2020).

Haastateltavien mukaan koronapandemia vaikutti edelleen elämään vuonna 2021. Kuitenkin vuosi toi Pitäjänmäen seurakunnan ruoka-apumalliin muutoksen Stadin Safka yhteistyön myötä. Stadin safka kuljetti hävikin heidän terminaalis-taan kirkolle ruokajakoa edeltävänä päivänä. Hetken aikaa vapaaehtoiset kuljettivat hävikkiä kirkolle samaan aikaan Stadin Safkan kuljettaman hävikin lisäksi. Pian selvisi, että vapaaehtoisten kuljettamaa lähikauppojen hävikkiä ei tarvittu enää, sillä Stadin Safkan hävikki oli riittävä. Hävikkiä jaettiin edelleen yli seurakuntarajojen ja jonot kasvoivat välillä todella pitkiksi. Koronarajoitusten tiukentuessa oli luovuttava kaikille avoimesta ruokakassijaosta, sillä turvaväleistä huolehtiminen oli vaikea pitkässä jonossa.

Haastatteluissa saimme tietää, että seurakunnan alueella asuvat ihmiset saivat ruokakasseja ajanvarauksella. Ajanvaraukset oli suunniteltu yhdelle päivälle ja ruokakassien jako hoidettiin edelleen kerran viikossa. Kun korona tilanne hieman helpotti, kokeiltiin kahden tunnin joustavaa ruokakassin noutoaikaa. Tämän haastateltavat kokivat toimivaksi, sillä ihmisillä oli hieman liikkumavaraa kassin nou-
dossa ja näin jonotus pystyttiin välttämään. Joskus ihmisiä saattoi olla viisi ker-
rallaan hakemassa ruokakassia, mutta odotus ei tästä huolimatta kestänyt kauaa. Myös ruokapankkiin hankittiin täydennystä aina kun tarvittiin, toimivaksi todettiin kaupakassin kautta tehtävä kotiinkuljetus tilaus Prismasta suoraan kirkolle. Yh-
teisöruokailuja toteutettiin vuoden aikana 40 kertaa ja koronan tuomien rajoitus-
ten myötä ruoka pakattiin usein mukaan otettaviin rasioihin ja jaettiin leipäjaon yhteydessä. Osto-osoitusten myöntäminen ruokaan väheni entisestään ja niitä myönnettiin enää viisi kappaletta. (Pitäjänmäen seurakunta, 2021.) Kuvassa 3. tiivistettynä ruoka-avun muutokset vuosittain. Haastateltavat kertoivat, että vuonna 2021 suunniteltiin diakonista kauppa ja projekti pääsi alkamaan tammi-
kuussa 2022. Kaksi diakoniatyöntekijää siirtyi projektikoordinaattoreiksi Lännen varustamo- hankkeeseen.

KUVA 3. Ruoka-avun muutokset vuosina 2018–2021

7.3 Ruoka-apu nyt ja tulevaisuudessa

Meille kerrottiin, että käytännössä ruoka-apu toimii niin, että hävikkikuorma saapuu maanantaina kirkolle Stadin safkan toimittamana. Hävikkiä ovat vastaanottamassa diakoniatyöntekijät sekä muutama vapaaehtoinen. Ruokakassit tehdään kirkkosalissa ja sinne kannetaan kaikki huoneenlämmössä säilyvät elintarvikkeet. Kylmäsäilytystä vaativat elintarvikkeet viedään ruokapankin jääkaappiin sekä pakastimeen.

Haastateltavien mukaan tiistai aamu alkaa ruokakassien kokoamisella kirkkosalissa. Mukana ovat diakoniatyöntekijät sekä muutama vapaaehtoinen. Ruokakassien noutoaika on joustava ja tästä syystä jonoa ei enää synny kirkon pihalle. Noutoaika on kello 9–11 välillä. Sopimuksen mukaan kassin voi tulla noutamaan myös muuna ajankohtana. Diakoniatyöntekijät vastaavat kassien jaosta, sillä heillä on silloin mahdollisuus kohdata ja keskustella avuntarvitsijoiden kanssa. Lopuksi työntekijät ja vapaaehtoiset siivoavat yhdessä kirkkosalin. Kartongit, pahvit sekä biojätteet kierrätetään. Silloin tällöin myös kovettuneet leivät ja nuhjuiset kasvikset lahjoitetaan eteenpäin alueella asustaville lampaille, vuohille sekä ankoille.

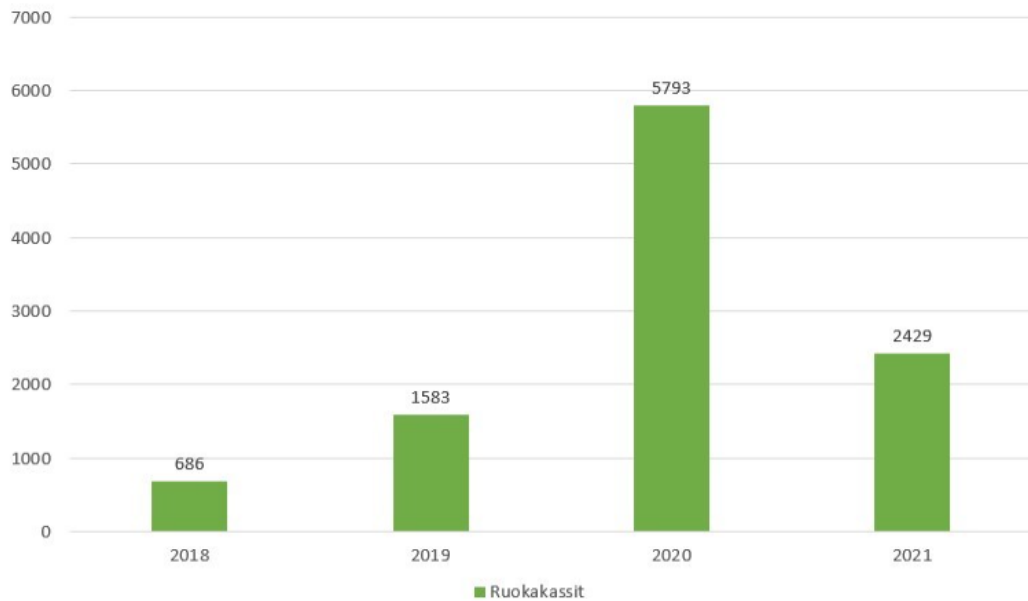
Haastattelussa kävi ilmi, että palveluohjaus ja talousneuvonta toteutuvat tässä mallissa eritavoin kuin diakoniatyössä on ehkä totuttu. Pitäjänmäen seurakunnan diakoniatyöntekijät kertoivat, että he tarjoavat mahdollisuutta talousneuvontaan, mutta se ei ole välttämättömyys ruoka-apun saamiseksi. He kokevat parhaaksi, että ihmiset voivat tulla keskustelemaan talouden tilanteestaan silloin, kun ovat itse siihen valmiita. Ihmisille tarjotaan mahdollisuutta tulla tarvittaessa keskustelemaan diakoniatyön vastaanotolle. Lyhyitä keskusteluja ja kuulumisia vaihdetaan ruokajaon yhteydessä. Tämänkaltaiseen ruoka-apumalliin tarvitaan työntekijän ammatillista arviointikykyä ja osaamista muun muassa tilanteen lukemiseen ja taloustilanteen puheeksi ottamiseen ihmistä kunnioittaen. Haastattelussa kävi ilmi, että usein ihmisillä on tarve puhua talousasioistaan. Niistä keskustellaan yhdessä ja iloitaan onnistumisista.

Meille kerrottiin, että Pitäjänmäen seurakunnan viikoittainen ruoka-apu sai rinnalleen vuoden mittaisen Lännen Varustamo -projektin myötä diakonisen kaupan tammikuussa 2022. Projekti on kehitetty Pitäjänmäen seurakunnan ruoka-apumallin pohjalta. Lännen varustamon keskiössä on kauppa, jossa kaikki Huopalahden rovastikunnan seurakuntien diakonian asiakkaat voivat asioida ajanvarauksella. Kaupassa on tarjolla erilaisia elintarvikkeita ja hygienia tuotteita sekä erikoisempia asioita, kuten esimerkiksi kakkukynttilöitä ja kertakäyttöastioita. Lännen varustamon kaupassa mikään ei maksa mitään ja se sijaitsee Pitäjänmäen kirkolla. Kaupassa toteutuu idea siitä, että ihmiset voivat itse vaikuttaa siihen mitä haluavat tai tarvitsevat ja näin voidaan ottaa myös huomioon erityisruokavaliot kuten gluteeniton- tai kasvisruokavalio. Tämä asia on otettu huomioon myös Pitäjänmäen seurakunnan ruoka-apumallissa. Pitäjänmäen seurakunnan diakoniatyöntekijät kertoivat haastattelussa pitävänsä tärkeänä sitä, että ihmisillä on mahdollisuus vaikuttaa ruokakassin sisältöön.

7.4 Ruoka-avun tilastoja taulukoina

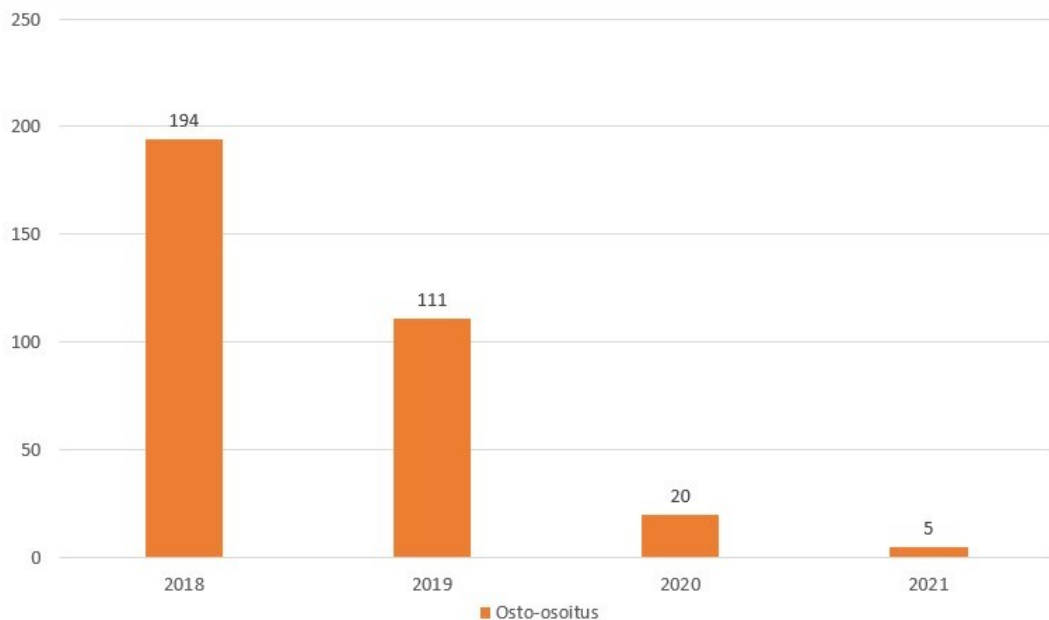
Kokosimme taulukoita luvuista, jotka kertovat Pitäjänmäen seurakunnan ruoka-apumallin tuomista muutoksista. Luvut on kerätty Pitäjänmäen seurakunnan diakoniatyön vuosikertomuksista (2018, 2019, 2020 & 2021). Taulukoissa muutos konkretisoituu visuaalisten pylväsdiagrammien avulla.

Kuvassa 2. on taulukko, johon on merkattu jaettujen ruokakassien määrä vuosittain. Ruokakassien määrät on kerätty diakonian vuosikertomuksista. Taulukosta voi nähdä selkeästi vuoden 2020 korona pandemian vaikutuksen ihmisten ruoka-avun tarpeesta.

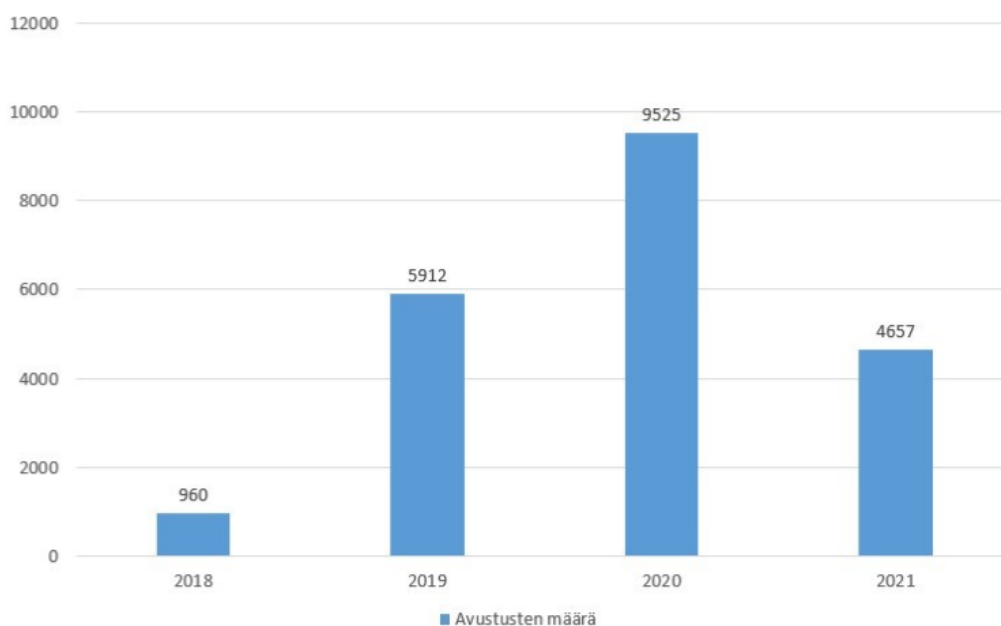
KUVA 4. Jaettujen ruokakassien määrä vuosittain

Kuvassa 5. on kaavio ruokaan myönnettyistä osto-osoitusten määrästä. Kaaviosta voi nähdä kuinka merkittävän määrän osto-osoitusten myöntämistä ruokavavussa voidaan vähentää hyödyntämällä hävikkiruokaa ja ostettuja elintarvikkeita avustuksissa.

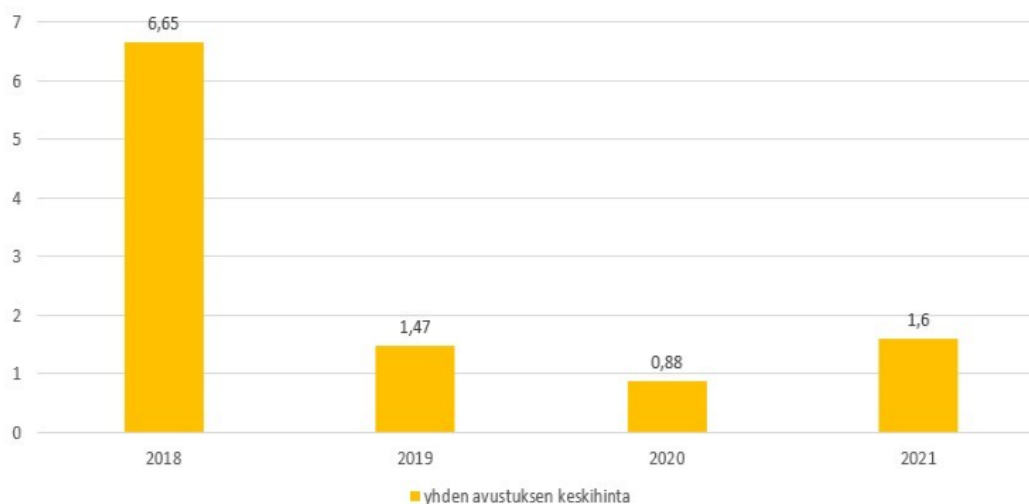
KUVA 5. Ruokaan myönnettyjen osto-osoitusten määrä vuosittain

Kuvassa 4. on laskettu kaikki ruoka-avuksi lasketut avustukset. Ruoka-avuksi lasketaan ruokaan myönnetyt osto-osoitukset, ruokakassit ja yhteisöruokailujen annokset. Vuoden 2020 luku on huomattavasti korkeampi kuin muiden. Korona pandemian vaikutukset näkyvät siinä. Kuitenkaan ilman seurakuntayhtymän tarjoamia akuuttikasseja jaettavaksi ei luku olisi vastaava, sillä resurssit eivät olisi riittäneet niin valtavan määrän ruokakassien pakkaamiseen seurakunnassa.

KUVA 6. Avustusten määrä vuosittain ruoka-avussa

Kuvassa 7. on laskettu yhden avustuksen keskihinta. Eri vuosina on ollut hieman eri budjetti, jonka vuoksi näimme avustuksen keskihinnan olevan paras mahdollinen kuvaamaan taloudellista hyötyä. Keskihinta on laskettu jakamalla vuoden budjetti avustusten määrällä. Kaaviosta voi nähdä, että hävikkiruokaa hyödyntämällä avustusten kustannuksia avustusta kohden on saatu laskettua neljässä vuodessa alle neljäsosaan lähtötasosta. Iso vaikuttava tekijä siihen on yhteisöruokailu sekä osto-osoitusten vähentäminen. Vuoden 2020 keskihinnan alhaisuuteen vaikuttaa seurakuntayhtymän toimittamat akuuttikassit.

KUVA 7. Yhden avustuksen keskihinta euroina

Taulukoissa (Kuva 2, Kuva 3, Kuva 4 & Kuva 5) ensimmäinen koronavuosi 2020 näkyy huomattavana piikkinä muihin vuosiin verrattuna ruokakassien ja kaikkien yhteenlaskettujen avustusten määrässä. Kuitenkin avustusta kohden oleva keskihinta on silloin alhaisin, johon ovat vaikuttaneet seurakuntayhtymältä saadut akuuttikassit. Koronavuoden kasvaneesta avuntarpeesta huolimatta osto-ostotusten määrää on saatu laskettua vuosi vuodelta. Yleisesti näitä taulukoita (Kuva 2, Kuva 3, Kuva 4 & Kuva 5) katsottaessa voidaan todeta mallin laskevan yksittäisen avustuksen kustannuksia ja mahdollistavan enemmän avustuskertoja. Tulevaisuutta ajatellen on hyvä miettiä kuinka avustus hintaa saa tiputettua, sillä kirkon varat pienenevät ja sen myötä myös diakoniatyön avustus budjetit.

8 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Suomessa on laadittu yleiset eettiset periaatteet, jotka ohjaavat tutkijaa. Näitä periaatteita ovat, itsemääräämisoikeuden ja ihmisarvon kunnioittaminen, kulttuuriperinnön ja luonnon monimuotoisuuden kunnioittaminen ja se, että tutkimuksesta ei saa aiheutua vahinkoa tutkittavalle. (Tutkimuseettisen neuvottelulautakunnan ohje 2019, s. 7.) Suomen perustuslaissa on turvattu tieteen vapaus (L

731/1999 16. §). Siihen tulee kuitenkin suhtautua vastuullisesti (Tutkimuseettisen neuvottelulautakunnan ohje 2019, s.7). Huomioimme eettiset periaatteet koko opinnäytetyöprosessin ajan.

Eettisyyteen ja lähdekritiikkiin on tärkeä kiinnittää huomiota koko opinnäytetyöprosessin ajan. Aineistoa kootessa tulee huomioida, että haastateltavat saavat tiedon mihin kerättyä aineistoa käytetään. Myös luvan saaminen haastateltavilta on tärkeää. (Vilkka, 2021, s. 115–116; Tutkimuseettisen neuvottelulautakunnan ohje 2019, s. 7–9.) Ryhmähaastattelu toteutettiin opinnäytetyön tilaajille, eli Pitäjänmäen seurakunnan diakoniatyöntekijöille. Toimitimme kysymykset (LIITE 1) heille etukäteen, jotta heillä oli mahdollisuus valmistautua haastatteluihin. Haastattelut toteutettiin etäyhteyksin ja ne tallennettiin salasanoin suojattuun kansioon. Haastattelut poistetaan, kun opinnäytetyö tulee valmiiksi. Haastateltaville kerrottiin haastattelujen aluksi mihin haastattelutallennetta käytetään ja milloin se poistetaan. Dokumentaatio lähetettiin haastateltaville ja heillä oli mahdollisuus korjata tarvittaessa väärinkäsitykset ja virheet. Päätimme yhdessä Pitäjänmäen seurakunnan diakoniatyöntekijöiden kanssa olla käyttämättä heidän nimiään ja olla yksilöimättä haastattelujen vastauksia, sillä se ei toisi lisäarvoa työlle. Opinnäytetyötä varten tehdyistä haastatteluista saimme tarvitsemamme tiedon dokumentaatiota ja opasta varten.

Lähdekritiikissä on tärkeä huomioida, että käytetään mahdollisimman uusia saatavilla olevia lähteitä, koska lähteiden laatu vaikuttaa opinnäytetyön laatuun ja luotettavuuteen (Vilkka, 2021, s. 120). Lähde kirjallisuutta ja muuta lähdemateriaalia, kuten verkkosivuja ja artikkeleita etsiessä kiinnitimme huomiota niiden julkaisuajankohtiin ja vertaisarviointeihin. Opinnäytetyömme edetessä tarkastelimme teoreettista viitekehystä ja lisäsimme sinne ajankohtaisia asioita.

Päädyimme rajaamaan dokumentaatio ajan vuosiin 2018–2021, sillä ruoka-apua on kehitetty silloin aktiivisesti ja haastateltavat diakoniatyöntekijät ovat työskennelleet silloin. Koemme haastatteluiden, vuosikertomuksien ja toimintaan tutustumisen paikan päällä antavan meille luotettavan kuvan, kun taas jos joku niistä puuttuisi, voisi se vääristää asioita. Tästä syystä saamme mahdollisimman

totuudenmukaisen kuvan, kun haastatteluista ja vuosikertomuksista saamamme tieto tukee toisiaan, eikä tarvitse luottaa ainoastaan vuosikertomukseen.

Eettisyydessä ja luotettavuudessa on myös hyvä huomioida, että toinen meistä opinnäytetyön tekijöistä on suorittanut 11 viikon diakoniatyönharjoittelun Pitäjänmäen seurakunnassa syksyllä 2021. Tämän vuoksi ruoka-apumalli on tullut tutuksi käytännössä haastatteluiden ja tutustumiskäyntien lisäksi. Pitkän harjoittelun aikana myös työntekijät tulivat tutuiksi, ja sen myötä työelämäyhteistyötaho on ollut tiiviisti mukana koko opinnäytetyöprosessin ajan. Emme työelämäyhteistyötahon kanssa nähneet tarpeelliseksi tehdä saatekirjettä haastattelulle tai palautekyselylomaketta, vaan hoidimme ne yhdessä sovitusti.

9 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

9.1 Johtopäätökset

Opinnäytetyön tuloksena syntyi opas Pitäjänmäen seurakunnan ruoka-apumallista. Opas on hyödyllinen Pitäjänmäen seurakunnan jakaessa tietoa muille heidän ruoka-apumallistansa. Dokumentaatio, jonka pohjalta opas tehtiin, on hyödyllinen Pitäjänmäen seurakunnalle kertoessa heidän ruoka-apumallinsa synnystä, vaiheista ja tuloksista.

Hävikkiruoan jakaminen osana ruoka-apua on mahdollistanut enemmän avustuskertoja. Taulukoita tehdessämme ja vuosikertomuksien lukuihin tutustuessamme huomasimme avustuskertojen keskihintojen yhtä avustusta kohden laskeneen merkittävästi, kun ruoka-avussa on hyödynnetty hävikkiruokaa. Pitäjänmäen seurakunnan diakoniatyössä on varauduttu näkemyksemme mukaan hyvin siihen, kun kirkon varat laskevat entisestään. Avustuksiin varatut budjetit tulevat väistämättä pienentymään, ja täten on hyvä, että ratkaisuja on kehitetty.

Pitäjänmäen seurakunnan ruoka-apumallilla vastattiin hyvin ajankohtaiseen yhteiskunnalliseen ongelmaan eli ruokahävikkiin, joka on ollut kasvava ongelma ennen koronapandemiaa. Hyödyntämällä hävikkiruokaa vähennetään jätteiden syntymistä. Hävikkiruoan hyödyntäminen voidaan nähdä diakoniatyöhön kuuluvana ympäristövastuuna. Pitäjänmäen seurakunta huomioi myös hävikin hävikin eli, esimerkiksi kuivuneet homeettomat leivät tarjoamalla sen alueen lampaille, ankoille ja kanoille.

Leipäjonot aiheuttavat paljon keskustelua muun muassa yhteiskunnassa ja mediassa. Esimerkiksi Helsingin kaupunki on yrittänyt keksiä jonottamisen tilalle muita keinoja tarjota ruoka-apua. Pitäjänmäen seurakunnan käyttämä joustava ruokakassin hakuaika ehkäisee pitkien leipäjonojen syntymistä.

Kauppojen ylijäämä ruoka eli ruokahävikki on vähentynyt. Olemme myös itse huomanneet, että kaupat ovat alkaneet myymään hävikkiin menevää ruokaa edullisempaan hintaan ja esimerkiksi hävikkihedelmistä tehdään mehua. Tämä vaikuttaa hävikin määrään ruoka-avussa ja näin ollen myös kustannuksiin. Pitäjänmäen seurakunnan ruoka-apumalli ei kuitenkaan perustu pelkästään hävikkiruoan varaan, joten sitä voidaan soveltaa muuttuvissa tilanteissa. Tarvittaessa ostettua ruokaa voidaan tarjota hävikkiruokaa enemmän, tämä voi vaikuttaa avustuskertojen määrään laskuun tai ruokakassin kokoon. Hävikkiruoan vähentämisen näemme vaikuttavan monen muunkin ruoka-apua jakavan toimijan tulevaisuuteen sillä he toimivat usein pelkän lahjoitus- tai hävikkiruoan avuin ja sen myötä vaikuttavan isommin koko ruoka-avun laajaan toimijakenttään ja avuntarvitsijoihin.

Lama-aikana kasvanut ruoka-avun tarve ja ajatus siitä, että se olisi vain hetkittäinen tarve, on osoittautunut vuosien saatossa vääräksi. Ruoka-avun tarve ei ole juurikaan vähentynyt vuosien aikana, korkeintaan hieman tasoittunut ja koronapandemia nosti avuntarvitsijoiden määrää huomattavasti vuonna 2020. Pitäjänmäen seurakunta on pystynyt vastaamaan onnistuneesti kasvaneeseen avuntarpeeseen hyödyntämällä hävikkiruokaa.

Opinnäytetyöprosessin aikana huomasimme muiden seurakuntien työntekijöiden näkemysten poikkeavan huomattavasti avuntarvitsijoiden näkemyksestä tämänkaltaisen ruoka-apumallin toimivuudesta. Tästä syystä yksi jatkotutkimus idea voisi olla avuntarvitsijoiden kokemuksen ja tyytyväisyyden selvittäminen. Toisena jatkotutkimusaiheena voisi olla Pitäjänmäen kirkolla sijaitsevan Lännen Varustamo -projektin diakonisen Kaupan vaikuttavuuden ja toimivuuden tutkiminen tai sen käyttäjien kokemusten selvittäminen.

9.2 Pohdinta

Aloittaessamme opinnäytetyötämme emme olleet vielä suorittaneet diakoniatyön harjoittelua ja aihe oli meille ammatillisesta näkökulmasta vieraampi, vaikka meillä oli perustietoa diakoniatyöstä ja ruoka-avusta. Opinnäytetyöprosessi on lisännyt ymmärrystämme ruoka-aputoiminnasta ja sen haasteista. Opinnäytetyömme taustatietoon perehtyminen on syventänyt ymmärrystämme diakoniatyön merkityksestä yhteiskunnassamme.

Opinnäytetyötä tehdessämme ymmärsimme ruoka-avun olevan paljon muutakin kuin kassallinen elintarvikkeita. Ruoka-avun jakamisen lomassa on mahdollisuus kuulumisten kyselylle tai lyhyelle keskustelulle. Tämä mielestämme antaa tilaisuuden seurakuntalaisiin tutustumisen ja avuntarvitsijat voivat kokea itsensä tervetulleeksi ja kohdatuksi. Se luo mahdollisuuden myös palveluohjaukselle tai ajanvaraamiselle diakoniatyöntekijälle. Koemme että juuri tässä kohdin ruoka-apua tarvitaan ammatillista herkkyyttä ja osaamista kohdata ihminen ja tarjota mahdollisuus näille asioille. Ruoka-avun ympärille voidaan myös rakentaa toimintaa, kuten ottamalla vapaaehtoisia mukaan auttamaan. Tämä lisää yhteisöllisyyttä, ihmisen omaa toimijuutta sekä vähentää yksinäisyyttä.

Yhteisöruokailujen koemme olevan yksi hyvä tapa auttaa, mutta se ei kuitenkaan sovi kaikille. Parhaimmillaan yhteisöruokailut ovat tilanteita, joissa ihmiset voivat kokea kuuluvansa johonkin ja löytää seuraa. Pohdimme tämän vähentävän yksinäisyyden tunnetta. Yhteisöruokailut ei kuitenkaan sovi kaikille ihmisille, esimerkiksi häpeä ja sosiaalisten tilanteiden pelko voivat estää osallistumisen. Osa

ihmisistä ei myöskään halua tai kaipaa vieraiden ihmisten seuraa ruokaillessa. Tästä syystä mielestämme on hyvä, että on olemassa erilaisia tapoja tarjota ruoka-apua.

EU:n ruoka-avustuksen muuttumista maksukorteiksi jääme seuraamaan mielenkiinnolla. Pohdimme myös kuka maksukortteja tulee jakamaan? Onko se kaupunkien tai kuntien sosiaalitoimi, seurakunnat vai joku muu taho. Arvostamme erityisesti sitä, että ihmiset on tarkoitettu kohdata maksukorttien antamisen yhteydessä ja tarjota heille tukea sekä neuvontaa avuntarvitsijan tarpeisiin. Opinnäytetyötä tehdessämme olemme kiinnittäneet huomioita siihen mikä merkitys palveluohjauksella ja -neuvonnalla on ja kuinka osa ihmisistä saattaa olla tietämättömiä siitä mitä palveluita tai etuuksia heille kuuluu. Palveluiden ja etuuksien tunteminen on ammattilaiselle tärkeää, jotta hän osaa ohjata ja tukea asiakasta.

Ruoka-avun ei tulisi olla pelkästään antamista vaan siihen tulisi ottaa mukaan myös diakonisen kasvatuksen näkökulma. Ristiriitana siinä näemme sen, että diakonisen avun tulisi olla pyyteetöntä ja ilmaista. Kuitenkin ihmisen tulisi myös itse olla toimijana omassa elämässään ja ottaa vastuuta omasta elämäntilanteestaan. Ammatillisesta näkökulmasta koemme, että kultaisen keskitien löytäminen voi olla haastavaa. Mielestämme Pitäjänmäen seurakunnan ruoka-apumallissa nousee esiin myös kasvatuksen näkökulma. Esimerkiksi ruokakassin sisältö voi näyttää mallia siitä, miten koostaa edullinen peruselintarvikkeita sisältävä ruokakassi.

Diakoniatyön apu on tarkoitettu lyhytaikaiseksi tai kertaluontoiseksi sekä sen pitäisi olla viimesijainen avustusmuoto. Pohdimme, onko ihmisten liian helppo tukeutua tämän kaltaiseen avustustoimintaan ja sen tuomaan turvaan pitkäaikaisesti sen helppouden vuoksi. Miten ihmistä saataisiin tuettua pois pitkäaikaisesta ruoka-avusta vai onko sille edes tarvetta. Toisaalta taas osalle pitkäaikaiseen apuun nojautuvalle ihmiselle juuri se kotoa poistuminen ja kirkolle tuleminen saattaa olla se asia, joka lisää ihmisen omaa hyvinvointia. Mutta onko se kuitenkin oikea tapa auttaa heitä, jos ruoka-avulle ei ole tarvetta. Voisiko näitä ihmisiä yrittää ohjata johonkin toiseen toimintaan?

Parityönä tehty opinnäytetyö on opettanut meille yhteistyötaitoja ja mahdollistanut yhteisiä keskusteluja ja reflektiota opinnäytetyön teemojen ympärille. Yhteistyö työelämäkumppanimme kanssa on osoittanut meille hyvien vuorovaikutustaitojen ja verkostoitumisen tärkeyden sujuvan työskentelyn kannalta. Tämän koemme tärkeäksi sosionomin sekä diakonin työssä, jossa toimimme auttamistyön ammattilaisina.

LÄHTEET

- Alava, H., Kela, A., Nikkanen, A., & Paloviita, P. (2020). Diakoniabarometri 2020, aina uuden edessä. Kirkkohallitus. https://evl.fi/documents/1327140/0/31446640_Diakoniabarometri-tutkimusraportti_verkkojulkaisu_20_08_24.pdf/0d769ae2-fbc5-a18e-f7f9-b0f54c8d7ae1?t=1600684512167
- European anti poverty network Finland. (2020). Köyhyysvahti: Suomen köyhyysraportti 2020. <http://www.eapn.fi/wp-content/uploads/2020/10/Koyhyysvahti-Suomen-Koyhyysraportti-2020.pdf>
- Haapanen, S. (2017). The Finnish Breadline: an enforcer of social class and right to space?. *Nordia Geographical Publications*, 46(3), 23–26. <https://nordia.journal.fi/article/view/69865>
- Helin, M., Hiilamo, H., & Jokela, U. (2010). Diakoniatyö: asiakkaan palveluksessa. Edita.
- Helsingin hiippakunta. (i.a). Helsingin hiippakunnan seurakunnat. Saatavilla 7.3.2022 <http://helsinginhiippakunta.fi/>
- Helsingin seurakuntayhtymä. (i.a.). Tapahtumat. Ruokailut. Saatavilla 10.3.2022 <https://www.helsinginseurakunnat.fi/haku.html.stx?haku=true&kategoria=YLxxjCp73&tyyppi=tapahtumat>
- Helsingin seurakuntayhtymä. (18.2.2022). Jäsentietojen vuositilasto 2021. https://www.helsinginseurakunnat.fi/material/attachments/ToafHNLq4/hsrky_jasentietojen_vuositilasto_2021.pdf
- Helsingin seurakuntayhtymä. (8.4.2021). Seurakuntajako. <https://www.helsinginseurakunnat.fi/artikkelit/seurakunnat>
- Hiilamo, H., Pesola, U., & Tirri, S. (2008). Kirkon ruoka-apu. Teoksessa: S. Hänninen, J. Karjalainen, K-M. Lehtelä, & T. Silvasti (toim.), Toisten pankki ruoka-apu hyvinvointivaltiossa. (s. 115–124).
- Hänninen, S., Karjalainen, J., Lehtelä, K-M., & Silvasti, T. (2008). Johdanto: leipäjonoista ruokapankkeihin. Teoksessa: S. Hänninen, J. Karjalainen, K-M. Lehtelä, & T. Silvasti (toim.), Toisten pankki ruoka-apu hyvinvointivaltiossa. (s. 5–20). Gummerrus kirjapaino Oy

- Isola, A-M., & Suominen, E. (2016). Suomalainen köyhyys. Into.
- Isola, A-M., & Laiho, J. (2020). Commoning surplus food in Finland – actors and tensions. Teoksessa Eskelinen, T., Hirvilammi, T. & Venäläinen, J. (toim.) Enacting Community Economies Within a Welfare State. (s. 95–116) Mayfly Books
- Juntunen, E., & Saarela, T. (2009). Seurakuntadiakonian perustehtävä ja terveyden kysymykset. Teoksessa Kinnunen, K. (toim.) Sairas köyhyys. (s. 36–50) Helsinki: Hakapaino oy.
- Juntunen, E., Grönlund, H., & Hiilamo, H. (2006). Viimeisellä luukulla. Kirkkohalitus.
- Kainulainen, S., & Saari, J. (2013). Koettu huono-osaisuus Suomessa. Teoksessa: M, Niemelä & J, Saari (toim.), Huono-osaisten hyvinvointi Suomessa. (s. 22–43). Kelan tutkimusosasto.
- Kirkko Helsingissä. (11.2.2022). Lännen Varustamo - Yhdessä olemme enemmän! <https://www.helsinginseurakunnat.fi/kannelmaenseurakunta/artikkelit/lannenvarustamo>
- Kirkko Helsingissä. (8.4.2021). Seurakuntajako. Saatavilla 7.3.2022 <https://www.helsinginseurakunnat.fi/artikkelit/seurakunnat>
- Kirkkopalvelut, Ruoka-apu.fi, & Sininauhaliitto. (28.4.2022). Ruoka-avun tilannekatsaus kevät 2022. <https://ruoka-apu.fi/wp-content/uploads/2022/04/Ruoka-avun-tilannekatsaus-2022.pdf>
- Kirkkopalvelut, Ruoka-apu.fi, & Sininauhaliitto. (30.3.2021). Ruoka-avun tilannekatsaus maaliskuu 2021. <https://ruoka-apu.fi/wp-content/uploads/2022/04/Ruoka-avun-tilannekatsaus-30.3.2021.pdf>
- KJ 1055/1991. Kirkkojärjestys 8.11.1991/1055 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931055>
- KL 1054/1993. Kirkkolaki 26.11.1993/1054 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19931054>
- Kotimaisten kielten keskus. (i.a.). Ohjeet. Saatavilla 21.4.2022 https://www.kotus.fi/ohjeet/hyvan_virkakielen_ohjeita/millaisia_ovat_toimivat_ohjeet_ja_kysymykset/ohjeita_ohjeiden_tekijoille
- Kuusimäki, K. (2012). Diakonia kirkon perustehtävänä. Teoksessa: R. Gothoni, R. Helosvuori, K. Kuusimäki, & K. Puuska (toim.), Kantakaa

toistenne kuormia diakoniatyön perusteet ja käytäntö. (s. 11–48). Kirjapaja.

L 731/1999. Perustuslaki 11.6.1999/731. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2P19>

Laihiala, T., & Nick, R. (2020). Koronakriisin vaikutukset ruoka-apuun keväällä 2020. Saatavilla 28.4.2022 https://ruoka-apu.fi/wp-content/uploads/2021/12/Koronakriisin-vaikutukset-ruoka-apuun_Laihiala-ja-Nick-2020.pdf

Niilola, M. (23.10.2021). Koska rahat eivät riitä, Petri Salminen jonottaa hapan-korppua ja säilykkeitä – korona-aika paljasti, miten perusturva vuotaa. Yle uutiset. <https://yle.fi/uutiset/3-12152217>

Ohisalo, M., (2017). Murusia hyvinvointivaltion pohjalla: leipäjonot, koettu hyvinvointi ja huono-osaisuus. [Väitöskirja, Itä-Suomen yliopisto]. [file:///C:/Users/K%C3%A4ytt%C3%A4j%C3%A4/Downloads/urn_isbn_978-952-61-2517-6%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/K%C3%A4ytt%C3%A4j%C3%A4/Downloads/urn_isbn_978-952-61-2517-6%20(1).pdf)

Ohisalo, M., Eskelinen, N., Laine, J., Kainulainen S., & Saari, J. (2014). Avun tilkkutäkki, suomalaisen ruoka-apukentän monimuotoisuus. RAY.

Paananen, T. (2015). Yhteisöllisyys synnyttää hyvinvointia. Teoksessa Kainerva, M., & Tanska, J. (toim.) Työ ja henki. Avaimia henkiseen ja hengelliseen työhyvinvointiin. (s. 78–90) Helsinki: Kirjapaja.

Pessi, A., & Seppänen M. (2011). Yhteisöllisyys. Teoksessa Saari, J. (toim.) Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. (s. 288–312) Helsinki: Gaudeamus.

Pitäjänmäen seurakunta. (2018). Diakoniatyön vuosikertomus [Julkaisematon vuosikertomus].

Pitäjänmäen seurakunta. (2019). Diakoniatyön vuosikertomus [Julkaisematon vuosikertomus].

Pitäjänmäen seurakunta. (2020). Diakoniatyön vuosikertomus [Julkaisematon vuosikertomus].

Pitäjänmäen seurakunta. (2021). Diakoniatyön vuosikertomus [Julkaisematon vuosikertomus].

Puuska, K. (2012). Diakoniatyö ryhmissä ja lähiyhteisöissä. Teoksessa: R. Gottoni, R. Helosvuori, K. Kuusimäki, & K. Puuska (toim.), Kantakaa

- toistenne kuormia diakoniatyön perusteet ja käytäntö. (s. 92–122). Kirjapaja.
- Raamattu. (1992). Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Kirjapaja.
- Saari, J. (2015). Huono-osaiset, elämän edellytykset yhteiskunnan pohjalla. Gaudeamus oy.
- Siiki, A.-M. (2008). Myllypuron ruokajono - esimerkki hyvinvointiköyhyydestä. Teoksessa S. Hänninen, J. Karjalainen, K.-M. Lehtelä, & T. Silvasti (toim.) Toisten pankki. Ruoka-apu hyvinvointivaltiossa. (s.127–161). Gummerrus kirjapaino Oy
- Stadin safka. (i.a.). Esittely. Saatavilla 31.10.2021 <https://www.hel.fi/sote/stadin-safka/esittely>
- Suomen ev.lut. Kirkko. (i.a). Kirkon linjaukset eli strategiset suuntaviivat. Saatavilla 7.3.2022 <https://evl.fi/plus/hallinto-ja-talous/strategiat/linjaukset-eli-strategiset-suuntaviivat>
- Tafel. (i.a.-a). Themen. Saatavilla 7.3.2022 <https://www.tafel.de/themen>
- Tafel. (i.a.-b). Über uns. Saatavilla 7.3.2022 <https://www.tafel.de/ueber-uns>
- Talvitie, M. (22.10.2021). EU:n ruoka-apu uudistuu tulevalla kaudella [Kirje]. Ruokavirasto. https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/yhteisot/tuet-ja-kehittaminen/1484494_kirje_ruokavirasto_ajankohdaiset_asiat-kirje.pdf
- Tampereen seurakunnat. (7.8.2019). Ruoka-apu jatkuu vaikka RuokaNysse tuli tiensä päähän. https://tampereenseurakunnat.fi/kirkko_tampereella/uutiset_ja_media/uutiset_2019/ruoka-apu_jatkuu_vaikka_ruokanysse_tuli_tiansa_paahan.46851.news#5e4f36a4
- Tampereen seurakunnat. (i.a. -a). Ruokapankki. Saatavilla 8.3.2022 https://tampereenseurakunnat.fi/tukea_ja_apua/ruokapankki#5e4f36a4
- Tampereen seurakunnat. (i.a. -b). Seurakuntien ruoka-apu. Saatavilla 8.3.2022 https://tampereenseurakunnat.fi/tukea_ja_apua/ruokapankki/ruokaviraston_jakelu#5e4f36a4
- Tanska, T. (2018). Leipäjonojen uudistaminen - asiakasnäkökulma Helsingin leipäjonojen asiakaskyselyn tulokset. Saatavilla 5.3.2022 <https://www.finfamiusimaa.fi/wp->

content/uploads/sites/12/Leip%C3%A4ionoien_uudistaminen_2018_asiakasn%C3%A4k%C3%B6kulma.pdf

Teräväinen, R. (2019). "Köyhän kiky?" Diskurssianalyysi yhteisöruokailuja ja hyvinvointivaltiota koskevista verkkokeskusteluista [Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto]. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/301819/Teravainen_Rosa_Pro_gradu_2019.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelulautakunta. (2019). Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. [Ohje] Saatavilla 2.11.2021 https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/lhmistieteiden_eettisen_ennakkoarvioinnin_ohje_2020.pdf

Uutta Helsinkiä. (9.6.2021). Pitäjänmäki. <https://www.uuttahelsinki.fi/fi/raidejokeri/rakentaminen/pitajanmaki>

Vapaaehtoistoiminnan käsikirja työntekijälle. (i.a.). Helsingin seurakuntayhtymä. <https://evl.fi/documents/1327140/45404259/Helsingin+seurakuntien+vapaaehtoistoiminnan+k%C3%A4sikirja.pdf/0de88e15-82a6-a5e2-cdb0-cc3741ce2682?t=1561549494000>

Vilka, H. (2021). Näin onnistut opinnäytetyössä. Ps kustannus.

Yhteinen pöytä. (i.a.). Esittely. Saatavilla 31.10.2021 <https://www.yhteinenpoyta.fi/>

LIITE 1. Kysymyksiä Pitäjänmäen seurakunnan diakoniatyöntekijöiden teema-
haastatteluun

1. Mistä ruoka-avun kehittäminen sai alkunsa?
2. Miten ruoka-avun tarjoaminen on muuttunut Pitäjänmäen seurakunnan diakoniatyössä?
3. Millaisia asioita pohditte ja huomioitte muutoksen edetessä?
4. Miten muutos on vaikuttanut? (työhön, talouteen, ym.)
5. Mitä yhteistyökumppaneita ruoka-apu toiminnassa on? Miten ne on hankittu?
6. Millaisia kehitysideoita jatkoon?